

LES ELECCIONS PARCIALES A CORTS CONSTITUENTS D'OCTUBRE DEL 1931 A LA CIUTAT DE BARCELONA

per ISIDRE MOLAS

El Govern republicà convocà, en primera volta, eleccions parcials a tot Espanya per al 4 d'octubre del 1931 per tal d'omplir les vacants existents a les Corts Constituents, com a conseqüència, en especial, de la renúncia obligada a una de les dues actes per part d'aquells diputats que havien estat elegits per dues circumscripcions.¹

La renúncia de F. Macià i G. Alomar a les actes aconseguides a la ciutat de Barcelona a favor de les de Lleida i Balears implicà una nova elecció en aquesta circumscripció. "Atès el que disposa el decret del ministeri de la Governació del 8 de l'actual, hauran d'efectuar-se el dia 4 del propinent octubre eleccions parcials de diputats a Corts en la circumscripció de Barcelona capital."² D'altra banda, l'article 11 del decret del 8 de maig del 1931, regulador del procediment electoral, disposava que "*para que los candidatos puedan ser proclamados diputados a Cortes Constituyentes será preciso, además de aparecer con el mayor número de votos escrutados, de conformidad con lo dispuesto en el artículo 52 de la Ley electoral, haber obtenido cuando menos el 20 por 100 de los votos emitidos*". La finalitat d'aquest article, que havia provocat alguna tensió en les eleccions del mes de juny, en negar-se regionalistes i radicals a presentar candidats a la segona volta en senyal de protesta, era

1. A gairebé cap dels treballs sobre la Segona República Espanyola que hem consultat, no hi hem trobat referències concretes a aquestes eleccions. Com a màxim, s'hi han inclòs algunes línies sobre els comicis a la ciutat de Madrid (segurament pel fet d'haver-se presentat com a candidat de les dretes J. A. Primo de Rivera). Arturo Mori, que dispensa força atenció a les votacions de Madrid (respecte a les de Barcelona, que resol en dues línies ("*En Barcelona triunfó, de nuevo, la candidatura presentada por la izquierda catalana, con un gran número de votos a su favor.*" A. MORI, *Crónica de las Cortes Constituyentes de la Segunda República*, vol. II, Madrid (M. Aguilar), 1932; pàg. 278), s'erra de mig a mig.

2. Nota de la Junta Municipal del Cens de Barcelona de 18 de setembre del 1931, signada pel seu president accidental, J. Serra Hünter, reproduïda a "La Publicitat", 23-IX-31.

evitar l'excessiva fragmentació organitzativa, almenys a nivell de circumscripció. És a dir, tendia a crear un bipartidisme a nivell circumscriptoral o, com a mínim, un bipolarisme. En aquells casos en què la majoria aconseguida per un partit, o per una coalició, fos tan aclaparadora que cap de les oposicions no pogués arribar al 20 %, el resultat podria ésser la constitució d'un partit dominant. Aquest era el cas català. L'Esquerra Republicana de Catalunya, gràcies al triomf total del mes de juny, a l'existència d'una Generalitat que ella havia creat, o almenys els seus líders, i a l'aparició d'un espectre de forces polítiques molt diversificat, ocupava pràcticament el lloc d'un partit hegemònic, car controlava la immensa majoria dels càrrecs de gestió política de la Catalunya republicana.

Les eleccions parcials d'octubre, encara que molt pròximes en el temps a les de juny i juliol, es desenrotllaren en un clima substancialment diferent. Els fets nous que s'havien produït a partir de juny eren: *a)* el triomf rotund de les esquerres en les eleccions a Corts Constituents; *b)* la redacció d'un projecte de constitució de caràcter reformista que modificava les relacions tradicionals entre Església i Estat, amb un tractament de la qüestió religiosa (que anava a discutir-se a les Corts precisament durant el mes d'octubre) que els partits conservadors, tradicionalment lligats al catolicisme, consideraven un greu atemptat; *c)* la reorganització, lenta però ferma, de les dretes, en especial centrada en la defensa de la religió, sense passar a discutir la forma de govern.

A Catalunya, a més, caldria afegir: *a)* el predomini, ja esmentat, de l'Esquerra dins la vida política; *b)* l'acceptació per totes les forces polítiques del fet de l'autonomia catalana; *c)* la no-decisió dels termes de l'alternativa a l'Esquerra; aquesta podria ésser en termes revolucionaris (federalistes o comunistes) o en termes conservadors (regionalistes, radicals o catalanistes republicans); en qualsevol cas, faltaria l'assumpció per un partit determinat d'aquesta alternativa; *d)* el triomf de les tendències no col·laboracionistes amb la República dins la C. N. T., en especial després del congrés de Madrid de juny del 1931, i la progressiva marginalització dels elements "trentistes", que havien donat a conèixer ja llur manifest (agost del 1931).

Els partits polítics davant les eleccions

La Lliga Regionalista intentà reunir, al començament, tot l'electorat conservador entorn d'un candidat únic. En aquest sentit s'inscriu la nota de la Comissió d'Acció Política autoritzant el seu president a menar les gestions que considerés oportunes per tal de presentar un candidat que no havia d'ésser necessàriament del partit (vegeu apèndix documental, núm. 1). En un principi, s'havia especulat que l'acord podria fer-se amb

els radicals, presentant un "distingit economista".³ Però immediatament es va saber que es buscava l'acord amb el Partit Catalanista Republicà, sota la iniciativa de la Unió Catalanista, per tal de presentar Pompeu Fabra, afecte al P. C. R. i candidat d'aquesta organització derrotat en la segona volta de juliol, el qual, en realitat, era un símbol superior als partits, capaç d'unir el catalanisme tradicional enfront de l'hegemonia esquerrana. Però "el Sr. Pompeu Fabra, que la Unió Catalanista insisteix a presentar i que indubtablement comptaria amb l'adhesió de tots els catalanistes barcelonins, fossin del partit que fossin, ha manifestat la seva oposició absoluta a ésser candidat".⁴ La confluència no es produí, per tant, i la Lliga Regionalista el 23 de setembre anuncià la presentació de l'advocat Pere Rahola i Molinas (vegeu apèndix documental, núms. 2 i 3), el candidat regionalista derrotat el mes de juny que havia aconseguit més vots i, a més a més, un dels homes del partit amb més fama de liberal i catalanista. El 30 de setembre fou presentat oficialment per Lluís Duran i Ventosa, el veritable dirigent del partit en aquest període d'absència de F. Cambó, en nom de la Comissió d'Acció Política. El mateix dia 30, el Centre Liberal Autonomista del d. VII, amb assistència de delegats de tots els districtes dels antics monàrquics autonomistes, acordà la seva adhesió a la candidatura de P. Rahola,⁵ que fou també acordada per la Junta Regional Tradicionalista de Catalunya (vegeu apèndix documental, núm. 4).

El Partit Catalanista Republicà (Acció Catalana Republicana) a través del seu Consell General havia anunciat, el 21 de setembre, que no designaria candidat si, com el mes de juliol, "n'hi hagués un que, sense significació partidista, oferís garanties inequívokes de catalanisme i de republicanisme".⁶ Era la confirmació de l'acord amb la candidatura de Pompeu Fabra. Però una vegada fracassada la convergència electoral amb la Lliga i l'intent de nominació de J. Serra-Húnter,⁷ acordà presentar

3. "La Publicitat", 17-IX-31, es fa eco de la notícia, donada per "El Diluvio".

4. "La Publicitat", 18-IX-31.

5. "Diario de Barcelona", 1-X-31.

6. "La Publicitat", 22-IX-31.

7. J. Tomàs i Piera, en l'acte de nominació de M. Esteve com a candidat i després de referir la negativa de P. Fabra, afirmà: "Més que demanar els vots per a un candidat nostre ens hauria plagut cridar el poble de Barcelona a realitzar una manifestació de civisme i de fe patriòtica, donant el seu vot a un dels homes que per la seva història i alta vàlua intel·lectual millor poguéu ostentar, en els moments actuals, la representació de la nostra ciutat i de Catalunya a les Corts d'Espanya. Raons justificades ens priven, però, de fer això que ens hauria satisfet extraordinàriament. Cal renunciar a aquesta candidatura, per a l'èxit de la qual hauriem fet el màxim esforç d'organització i propaganda" ("La Publicitat", 27-IX-31). Martí Esteve en unes declaracions a "La Rambla", 28-IX-31, manifestà que després de la negativa de Pompeu Fabra a ésser designat candidat "ens havíem de decidir entre l'abstenció — en qualsevol dels matisos que pot tenir — o la participació directa, com a partit, en la lluita de diumenge. Un darrer intent nostre va consistir a oferir el nostre ajut a una alta autoritat del nostre món intel·lectual, desitjosos de donar a l'elecció del dia 4 un sentit més patriòtic i liberal que restrictivament partidista. Fallat aquest propòsit, els companys del Consell Directiu i Consultiu del Partit van designar-me candidat". I M. Esteve

candidat propi, que fou proclamat el 26 de setembre. La nominació recaigué en l'advocat Martí Esteve i Guau, membre del Consell Directiu del P. C. R. i l'únic dels membres de la ponència redactora de l'Estatut de Catalunya que no era diputat (vegeu apèndix documental, núm. 5). Des de la seva posició republicana, catalanista i liberal,⁸ criticava la Lliga per dretisme i pel seu passat monàrquic, que, a judici seu, la inhabilitava per a poder defensar eficaçment l'Estatut de Catalunya en unes Corts republicanes. La seva distanciació amb els altres candidats era ja molt més clara: del radical el separava el catalanisme; dels comunistes i socialistes, la concepció de la societat; i dels federals i esquerrans, en opinió seva, el caràcter poc constructiu i baladrer d'aquests. El P. C. R. confiava, segons sembla, augmentar considerablement les xifres de vots recollits el juliol, en especial perquè considerava que s'havia iniciat ja un reflux dels electors propis que s'abocaren a l'Esquerra Republicana de Catalunya el mes d'abril i, sobretot, el juny del 1931.⁹ Pensava poder intervenir, així, en la lluita entaulada per arribar a ésser l'alternativa conservadora de l'Esquerra.

El 23 de setembre, la Junta Municipal del Partit Republicà Radical elegí per aclamació com a candidat l'ambaixador d'Espanya a Portugal, Joan J. Rocha Garcia,¹⁰ però aquest no acceptà la nominació i aleshores ocupà el seu lloc el periodista Jesús Ulled Altemir (vegeu apèndix documental, núm. 6), que també es retirà perquè A. Lerroix s'inclinava a presentar candidat J. Giró (vegeu apèndix documental núm. 7). Els radicals presentaren, doncs, finalment, el fabricant de mantons de Manila, Joan Giró i Prat, possiblement com un intent d'atreure's la burgesia barcelonina. J. Giró afirmava en la seva campanya electoral: *"así como en las Cortes monárquicas se pecaba por carta de menos entre la representación obrera y patronal, por estar aquélla ínfimamente representada, en las actuales ocurre lo contrario por quedar casi descartada la parte patronal de Cataluña, mi actuación tenderá a llenar este vacío y ha de servir de vínculo entre la clase industrial de Cataluña y el Gobierno, tanto en los asuntos sociales como en los económicos que tengan relación*

encara, en un interviu signat per G. a "La Noche", 2-X-31, declarava: *"Como [Fabra] se negase rotundamente, acudimos al señor Serra Hunter, rector de la Universidad, pero tampoco nos fue posible contar con su candidatura, viéndonos entonces reducidos a presentar un candidato del partido, lo cual resolvieron mis compañeros designándome a mí"*.

8. "Republicans de l'Esquerra! Martí Esteve és un catalanista d'abans del 14 d'abril. Catalanistes de la Dreta! Martí Esteve és un republicà d'abans del 14 d'abril." (Del parlament de J. Bofill i Matas del 2-X-31, reproduït en un requadre a "La Publicitat", 3-X-31).

9. "Tenim la seguretat que de la fortíssima votació obtinguda per l'Esquerra en les darreres eleccions hi havia una proporció forta de vots que s'havien desplaçat de nosaltres, per creure que en aquells moments calia confortar la representació del govern de la Generalitat i de fer prevaler l'Estatut a les Corts." (Conversa de M. Esteve amb E. Palau publicada a "La Nau", i reproduïda a "La Publicitat", 30-IX-31, amb el títol *Martí Esteve, deixeble de Prat de la Riba.*)

10. "El Dia Gráfico", 25-IX-31.

con nuestra industria".¹¹ El 2 d'octubre, la Comissió d'Acció Política del Partit Liberal Català anuncià la seva adhesió a la candidatura de J. Giró.¹²

La Dreta Liberal Republicana de Catalunya, valorant indubtablement les escasses forces que podia mobilitzar, acordà de no presentar candidat i anuncià en una nota que "*apoyaremos cualquier candidato de solvencia moral que se presente mientras tenga un sentido de catalanidad, de democracia y de responsabilidad gubernamental*".¹³ Sembla, doncs, que per les característiques exigides al candidat, la D. L. R. es decantà més aviat cap a P. Rahola, i inicià així la tendència vers el regionalisme, que culminaria l'octubre del 1932 amb la seva entrada en bloc dins les files de la Lliga.

Es parlà també de la presentació de Ramon Pociello i Forradellas,¹⁴ cap de l'insignificant i tot just constituït Partit Republicà d'Ordre de Catalunya (Partit Català de Centre),¹⁵ però, l'endemà, Pociello feia saber que no tenia cap intenció de presentar-se.¹⁶ La derrota de juliol, les despeses d'una campanya i la propaganda ridiculitzant que li dirigia el setmanari "El Be Negre" no devien pas ésser aliens a aquesta determinació.

L'Esquerra Republicana de Catalunya no presentà candidat propi a les eleccions parcials, en part perquè no fos acusada d'acaparar tots els càrrecs de representació política, en part per no registrar una possible minva de vots i, en part també, perquè esperava fer elegir amb els seus sufragis un diputat republicà, tal com havia passat el juliol. De tota manera, el músic i director de cors, Josep Fontbernat i Verdagner, afecte a Estat Català, havia anunciat la seva presentació i fou proclamat candidat per la Junta del Cens. Però davant la petició de la Federació d'entitats de l'E. R. C. al Directori del partit per tal que aquest no intervingués oficialment a les eleccions,¹⁷ J. Fontbernat decidí, gairebé el dia abans de les votacions, no presentar-se "en vista de l'actitud presa pel partit d'Esquerra Republicana de Catalunya, la disciplina del qual acato".¹⁸

El moviment federal, profundament dividit després de l'escissió del Partit Republicà Democràtic Federal que donà origen a l'Extrema Esquerra Federal, i de les diverses pugnes, més de tipus personal que estratègic o programàtic, que es produïren dins aquesta, presentà com a candidat

11. *Unas cuartillas de don Juan Giró*. "La Noche", 3-X-31. Intentant atreure's, d'altra banda, vots cenetistes, J. Giró féu inserir el dia de les votacions un anunci de la seva empresa, de mitja pàgina, a "Solidaridad Obrera", 4-X-31.

12. "Diario de Barcelona", 3-X-31.

13. "El Día Gráfico", 24-IX-31; pot consultar-se la nota sencera a "La Publicitat", 25-IX-31.

14. "Diario de Barcelona", 1-X-31.

15. "El Día Gráfico", 12-IX-31, dóna notícia de l'aprovació pel Govern civil dels seus estatuts i de la composició de la seva Junta directiva.

16. "Diario de Barcelona", 2-X-31.

17. "La Publicitat", 29-IX-31.

18. "La Publicitat", 3-X-31. El dia 3, J. Fontbernat "recomanà per ràdio a tots els seus amics i simpatitzants que votin la candidatura de Joaquim Maurín, com si fos la seva pròpia" ("La Veü de Catalunya", 4-X-31).

Francesc Escrig i Gonzalvo, telegrafista, i un dels conspiradors coneguts, primer contra la Dictadura i després per a portar la República. Seguia així amb la tendència iniciada el juliol de presentar una figura conspirativa, a l'estil del comandant Jiménez, que tan bon resultat li havia donat, i esperava atreure's els vots de l'Esquerra i també els de la C. N. T. La seva posició radical l'expressava en un míting del dia 1 d'octubre als jardins del Teatre Bosc, en què afirmà que "*irá al Parlamento para hacer República revolucionaria y si no lo consigue, dimitirá*".¹⁹ De tota manera, no semblava que pogués aconseguir massa sufragis del camp revolucionari, tenint en compte les diverses candidatures presentades, la posició abstencionista de l'anarco-sindicalisme i el fet que Escrig estava afiliat a un sindicat que durant la vaga de Telèfons no hi havia participat. Es llançà així la insinuació que seria substituït pel metge Diego Ruiz,²⁰ cosa que ell mateix havia de desmentir poc després.²¹ Un altre motiu, potser, per a mantenir Escrig podria ésser el fet que s'havia compromès a costejar-se personalment les eleccions.²²

D'altra banda, un grup de centres de l'Extrema Esquerra Federal presentà com a candidat Eduard Sanjuán i Albí, advocat i periodista d'"El Diluvio" (vegeu apèndix documental, núm. 8). Per tal d'amplificar la seva base electoral intentà aparèixer com a representant del federalisme tradicional, cosa que els representants d'aquest hagueren de desmentir (vegeu apèndix documental, núm. 9).

El Partit Republicà Democràtic Federal anuncià la presentació de l'industrial sabadellenc Jaume Ninet i Vallhonrat, que fins i tot arribà a ésser proclamat candidat per la Junta del Cens, però finalment acordà retirar-se, sobretot davant la presentació d'Escrig, de qui hom pensà que, com Jiménez, podria rebre l'ajut de l'Esquerra (vegeu apèndix documental, núm. 10).

La Federació Catalana del Partit Socialista Obrer Espanyol, que havia presentat dos candidats el mes de juny, insinuà la possibilitat de presentar ara Ramon Pla i Armengol.²³ Però després del congrés de

19. "El Día Gráfico", 3-X-31.

20. "La Publicitat", 29-IX-31. J. ARQUER, *Balance electoral*. "La Batalla", 8-X-31 afirma que el grup "Treball" havia proclamat candidat Vicenç Botella per intentar que es presentés D. Ruiz i poder-lo sostenir.

21. "La Publicitat", 1-X-31, inclou una carta de D. Ruiz negant que tingués intenció de presentar-se com a candidat.

22. "La Noche", 5-X-31, reproduïx una carta d'Antonio Jiménez en què afirma que F. Escrig "*se comprometía a hacer frente por sí y directamente a todos los gastos electorales sin que el partido tenga nada que ver en ello*". "La Publicitat", 13-X-31, inclou una nota d'Escrig confirmant el fet però especificant els seus compromisos financers i la forma concreta de resoldre'ls, que seria no amb els interventors i repartidors de propaganda directament, sinó amb el partit, i que liquidaria el seu deute amb l'organització a terminis.

De tota manera, "Nueva España", òrgan del Partit Nacional d'Extrema Esquerra Federal, en el seu primer, i únic, número del 5-X-31 no va publicar cap referència a Escrig ni a les eleccions passades.

23. "La Publicitat", 20-IX-31.

Mataró (19 i 20 de setembre), en què s'aprovà la fusió dels elements socialistes de Barcelona que estaven separats i enfrontats entre ells (Agrupació Socialista i Federació local de grups socialistes), les diverses reunions que es feren per tractar el problema electoral no acabaren amb la nominació de cap candidat.²⁴

La Unió Socialista de Catalunya presentà l'industrial barber i antic cenetista, Felip Barjau i Riera, que hauria de rebre ferotges atacs per part de "Solidaridad Obrera", que veia en ell un fals heroi i un arribista, a part un renegat. La Unió Socialista apareix, en certa manera, com un partit d'esquerra moderada i "es presenta avui, complint un deure imperiós de ciutadania, a la lluita electoral contra les fraccions polítiques burgeses i les professionals dites proletàries de la violència estèril i sistemàtica".²⁵

El Bloc Obrer i Camperol, que havia vist augmentar d'una forma molt considerable la seva cotització el juliol i havia atret un nombre important de vots esquerrans, en especial dels homes més pròxims a "Estat Català", proclamà el mateix candidat de la segona volta de juliol, el mestre i aleshores funcionari, i veritable dirigent, del B. O. C., Joaquim Maurín i Julià. Una vegada retirat J. Fontbernat de la lluita electoral, les possibilitats de reproduir la votació de juliol s'accentuaren. L'estratègia electoral que utilitzà fou de contraposar burgesia i proletariat, Lliga i B. O. C.²⁶

El Partit Comunista d'Espanya (Secció Espanyola de la Internacional Comunista), que, després de l'escissió de la Federació Comunista Catalano-Balear, s'havia quedat sense força apreciable a Catalunya, havia iniciat ja durant l'estiu, en especial a través de R. Casanellas i J. del Barrio, la seva reinstauració organitzativa. El període electoral i les vota-

24. El 23 de setembre se celebrà una reunió dels afiliats als grups socialistes de la federació local del P. S. O. E. per tal de comunicar els acords d'unificació presos al Congrés de Mataró i per tractar de la pròxima lluita electoral i, en el cas de decidir de concórrer-hi, procedir a l'avantvotació prèvia ("El Día Gráfico", 23-IX-31). El dia 27 es tornà a reunir la federació local per tractar dels assumptes electorals i per nomenar els delegats per a la junta de fusió ("El Día Gráfico", 27-IX-31). Així es dedueix també de la lectura de "La Tribuna Socialista", de la qual es desprèn que la Federació Socialista de Catalunya s'inhibí pràcticament de les eleccions.

25. "Justicia Social", 4-X-31. Els articles de "Solidaridad Obrera" sobre F. Barjau són: *Otra vez elecciones*, "Solidaridad Obrera", 1-X-31 i *Una patente sucia. La del arribista Felipe Barjau*, "Solidaridad Obrera", 6-X-31. Per a una presentació biogràfica del candidat, presentació que la "Soli" impugna en el segon dels articles assenyalats, hom pot consultar "La Rambla", 28-IX-31.

26. "La lucha en Barcelona queda polarizada en torno a la Lliga y los comunistas. Mi impresión es la de que la Lliga, es decir, las derechas, saldrán triunfantes. Nosotros, los comunistas, tendremos un número de votos muy superior al de las otras elecciones." (*Hablando con Joaquín Maurín*. "La Noche", 3-X-31.) En el mateix sentit s'expressava Jordi Arquer (El B. O. C. ante las próximas elecciones. "La Batalla", 1-X-31): "En la próxima contienda electoral hay dos candidaturas representativas: la de la "Lliga" y la del Bloque, la de la gran burguesía y la de la clase trabajadora. Todas las demás no son más que zonas intermedias que tratan de distraer la atención de la clase obrera. ¡Reacción o Revolución! ¡Lliga o Bloque! ¡Burguesía o clase trabajadora! ¡República burguesa o República obrera!"

cions se situaren, des del seu punt de vista, com una possibilitat d'agitació i, per tant, com un pas previ a l'organització. Designà com a candidat el mecànic, i aleshores funcionari del partit, Ramon Casanellas i Lluch, al qual la seva propaganda presentava com l'"executor de Dato".²⁷ El diumenge abans de les votacions convocà una manifestació per protestar contra els empresonaments governatius; reuní unes poques persones²⁸ i muntà una caravana amb camions, en què les persones donaven visques al comunisme i feien onejar banderes roges.²⁹

La Confederació Nacional del Treball, que havia començat a practicar ja la tècnica de la "gimnàstica revolucionària" amb la vaga general de Barcelona (3 al 5 de setembre), se sentia desplaçada dins el règim i en conflicte amb ell. Així, no resulta estrany que preconitzés l'abstenció, en especial si hom considera que es presentaven almenys cinc candidats que podien atreure vots obrers. De tota manera, els seus atacs es dirigiren amb preferència contra F. Barjau. El periòdic anarco-sindicalista s'expressava així: "«Solidaridad Obrera» aconseja a los trabajadores que no voten a este arrivista [Barjau], a este aspirante a comer a doce carrillos. Pero también les aconseja que no voten a ninguno de los otros aspirantes a diputado. Es hora ya de que los trabajadores renuncien a escoger a sus propios verdugos" i afegia: "esto no es más que el prólogo. Comienza nuestra arremetida contra la farsa electoral".³⁰ La seva consigna era "vaga d'electors". Dins el republicanisme, potser pròxim a aquest sector, es parlà també de la possible presentació de Josep Nin i Porta, "llibertari segons diuen",³¹ però no s'arribà a concretar res més.

Característiques de la campanya electoral

Al començament la campanya electoral era més aviat freda, però ja dins el mes d'octubre "l'apatia que s'observava durant els primers dies del període electoral ha desaparegut i l'elecció del diumenge no sols

27. "La Publicitat", "El Día Gráfico", 3-X-31. Dos dels propagandistes que enganxaven cartells foren detinguts i processats per no portar els impresos el corresponent peu d'impremta.

28. La manifestació tingué lloc el 27 de setembre. Segons "La Publicitat", 29-IX-31, eren en total unes 25 persones. Es practicaren algunes detencions (dues o tres al matí i unes cinc a la tarda, en què es tornà a reproduir la manifestació) i un dels manifestants hagué d'ésser assistit al dispensari.

29. "Diario de Barcelona", 4-X-31.

30. *Otra vez elecciones*, "Solidaridad Obrera", 1-X-31. Malgrat la intensa campanya abstencionista d'aquest diari, que coincidi amb la del periòdic "Treball" (cosa que posà en relleu ¡Pueblo de Barcelona! Tú estás de luto. No votes. ¡No votes más, pueblo!, "Solidaridad Obrera", 4-X-31), l'òrgan de l'anarco-sindicalisme, inserí el dia mateix de les eleccions un anunci de mitja pàgina de l'empresa de J. Giró, com ja hem dit; en un article de Ramon Díaz: *España y sus subsistencias (IV)*, també del dia 4, s'afirmava: "hay ya diputados de la Extrema Izquierda Federal — únicos que defienden de verdad al obrero".

31. "El Día Gráfico", 30-IX-31; "La Publicitat", 1-X-31. Hem trobat referències d'un J. Nin i Porta, com a membre d'Acció Republicana de Catalunya (*La Veu de Catalunya*, 10-X-30), però no hem pogut verificar si es tractava de la mateixa persona.

interessa sinó que apassiona".³² El judici és indubtablement exagerat: els sectors que la campanya mobilitzà foren els més lligats a les organitzacions polítiques; només interessà, i no excessivament, els sectors conservadors pel que podia tenir d'acte defensiu davant l'allau republicana.

El període de propaganda electoral, d'altra banda, fou breu, amb pocs mítings, i sense massa passió. De tota manera, el nombre de mítings fou molt superior al que hom podria esperar pel reduït nombre de dies que quedaven disponibles abans de la votació. La propaganda impresa fou també escassa i solament la manifestació organitzada pels comunistes "oficials" trencà en cert sentit aquesta tònica grisa.

Els esforços més importants, quant a propaganda, foren realitzats possiblement per la Lliga Regionalista, que rebé també potser la major quantitat de contrapropaganda.³³

Els temes principals sobre els quals incidí la propaganda foren: la qüestió religiosa (Lliga, Extrema Esquerra Federal i Bloc Obrer i Camperol, en especial); el contingut social del règim (en general tots els partits, els uns com la Lliga, radicals i Acció Catalana en un sentit conservador, i els altres, federals, socialistes i comunistes, en un sentit reformista o revolucionari); l'afirmació de la fe republicana (radicals i federals, en especial); la defensa de l'Estatut d'autonomia (Lliga i P. C. R.).

La votació i els resultats

El 4 d'octubre tingueren lloc finalment les votacions dins un ambient de calma general i d'inhibició. La participació electoral fou escassa (un 31,09%), cosa que resultà evident ja des del primer instant. L'abstenció fou més sensible als barris extrems que al centre de la ciutat, cosa que

32. Vots contra l'Estatut. "La Publicitat", 3-X-31.

33. La Lliga Regionalista desenrotllà una considerable campanya electoral, encara que l'aspecte que menys treballà foren els mítings. Diversos diaris l'ajudaren, directament o indirectament, com "El Matí", "Diario de Barcelona" i, fins i tot, "El Noticiero Universal". També, però, fou el grup que rebé més contrapropaganda. Per exemple, una nota publicada, publicada sencera a "El Día Gráfico", 4-X-31, havia de desmentir que P. Rahola s'hagués retirat de la lluita. ("En alguna barriada han aparecido cartelitos clandestinos diciendo que el candidato señor Rahola no se presenta en las elecciones de hoy. La Lliga Regionalista protesta de semejante procedimiento, ya que se trata de una falsedad que sólo interesa a sus contrarios. Don Pedro Rahola y Molinas mantiene su candidatura, la cual por la impresión reinante, va por camino de una espléndida victoria.") "La Veu de Catalunya", 4-X-31, dóna també notícia breu del fet i afirma, a més a més, que "anit passada fou tramesa per ràdio la falsa notícia que el senyor Pere Rahola havia retirat la seva candidatura".

En un altre sentit, F. Macià declarà als periodistes ("La Publicitat", 3-X-31) que no seguia la campanya electoral i que no pensava aconsellar cap candidat, perquè fins i tot desconeixia qui es presentava. Però afegia: "Només sé — perquè l'he vist pels carrers de Barcelona — que es presenta una candidatura en la qual es demana que la votin els que no estiguin conformes amb el Govern de la República, amb la Generalitat, ni amb l'Ajuntament, la qual candidatura només poden votar-la, naturalment, els monàrquics i els de la Unió Patriòtica." L'al·lusió a la Lliga és prou clara.

s'explica fàcilment pel fet que les dretes, majoritàries al centre de la ciutat, tenien un interès més directe en el resultat dels comicis.³⁴

No es produïren incidents d'importància. Es trencà una urna, però fou perquè el president de la mesa s'hi repenjà. Dues persones intentaren votar per altri i foren detingudes i posades a disposició del jutjat de guàrdia.³⁵ Uns interventors de la U. S. C. es barallaren amb el president de la taula.³⁶ En general, "les meses no es mostraven massa exigents amb els ciutadans que anaven a votar".³⁷ Els partits no presentaren tampoc un cos complet d'interventors; només els de dretes (Lliga, Radicals i P. C. R.) tingueren una organització completa d'interventors.³⁸ Els altres candidats en presentaren allà on pogueren i en molts casos foren persones llogades, com per exemple els d'Escrig. Precisament, després de les votacions, els interventors i repartidors de la propaganda de F. Escrig es presentaren a cobrar al Casino del partit i com que no els pagaren organitzaren un daltabaix que s'acabà anant a la comissaria i al jutjat de guàrdia, per tal de denunciar el cas.³⁹

A mesura que avançava el recompte de vots es veié clarament que el triomf corresponia al candidat regionalista i que pel segon lloc la lluita se centrava entre Esteve i Giró. Finalment, triomfà Esteve per uns dos mil vots de diferència, encara que si s'aplicava el precepte que exigia el 20% dels vots no seria proclamat diputat i caldria anar a una segona volta.

Els resultats reunits el dilluns per les oficines de Cerimonial de l'Ajuntament de Barcelona i recollits per la premsa foren els següents: ⁴⁰

34. "La Noche", 5-X-31; "La Publicitat", 6-X-31. El "Diario de Barcelona", 3-X-31, en el seu editorial *Las elecciones de mañana* recomanava als seus lectors que votessin "a fin de lisonjarse con el triunfo siquiera parcial de los intereses de la religión, del orden social y económico y de Cataluña especialmente.

"Ante esta consideración los elementos de derecha social no pueden vacilar siquiera. Hay que acudir a las urnas, impulsados por el imperativo de la conciencia que si ésta se halla bien formada y a ella atienden por encima de toda preocupación partidista, se encontrarán en los comicios votando una sola candidatura.

"El discernimiento de la candidatura que ha de merecer la preferencia de las gentes de orden, se impone con clarividencia entre el montón de candidatos cuyos nombres y filiaciones bastan para calcular con cierto pánico lo que de ellas deberíamos temer. Lástima que quienes teniéndose por los más pulcros catalanistas, pretenden deshacer el aglutinante de derechas con la presentación inoportuna de una candidatura que sólo tiende a satisfacer el amor propio de un grupo unánimemente desechado en anteriores elecciones!"

L'editorial d'"El Correo Catalán", 3-X-31 (*Davant les eleccions. Tornem-hi!*), afirma: "Creiem que és una obligació de tot ciutadà conscient votar el candidat de la Lliga Regionalista, Pere Rahola Molinas, com el més digne de tots els que es presenten per a portar la nostra representació a les Corts Constituents."

35. "La Publicitat", 6-X-31.

36. "El Diluvio", 6-X-31.

37. *Unes altres eleccions*. "La Rambla", 5-X-31.

38. "La Publicitat", 6-X-31.

39. "La Noche", 5-X-31; "El Día Gráfico", 6-X-31. Segons "El Diluvio" i "La Vanguardia", 6-X-31 eren 1.070 interventors, cadascun dels quals havia de cobrar 9 ptes. El jutge prengué declaració a un d'ells, en nom de tots.

40. "La Veu de Catalunya", 5-X-31.

	Rahola	Esteve	Giró	Maurín	Escrig	Barjau	Sanjuan	Casanellas
I	3.693	1.700	2.321	598	475	377	377	171
II	1.767	1.265	1.350	801	709	468	575	138
III	2.409	896	305	201	264	205	61	85
IV	6.279	2.428	1.355	1.110	500	385	194	99
V	2.741	1.569	1.594	1.370	1.121	492	734	307
VI	4.231	1.816	1.284	494	358	392	116	36
VII	2.088	1.990	1.399	966	1.037	1.744	318	164
VIII	3.653	2.036	1.440	856	507	812	186	78
IX	2.331	1.087	1.440	1.205	904	787	533	76
X	1.205	785	1.094	725	1.052	434	290	130
TOTAL	30.397	15.572	13.582	8.326	6.927	6.096	3.384	1.284

La Junta Provincial del Cens en el seu escrutini oficial donà els següents resultats globals: ⁴¹

Pere Rahola	30.153	(36,09 %)
Martí Esteve	14.805	(17,72 %)
Joan Giró	12.490	(14,96 %)
Joaquim Maurín	8.412	(10,07 %)
Francesc Escrig	6.995	(8,37 %)
Francesc Barjau	5.181	(6,20 %)
Eduard Sanjuán	3.339	(3,99 %)
Ramon Casanellas	1.301	(1,55 %)
Diversos	26	
En blanc	582	(0,69 %)
Nuls	244	(0,29 %)
Votants	83.528	(100 %)

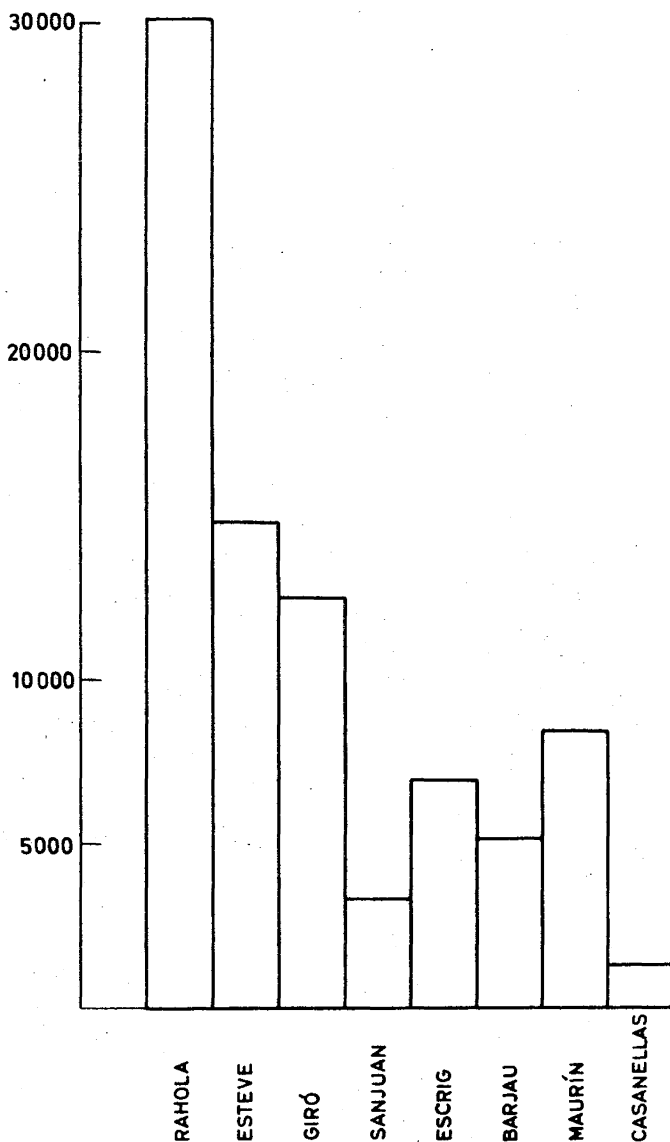
Els resultats dels escrutinis publicats, per bé que de forma incompleta, detallats per seccions i districtes al "Boletín oficial de la provincia de Barcelona",⁴² donen els següents totals: ⁴³

41. "La Publicitat", 9-X-31.

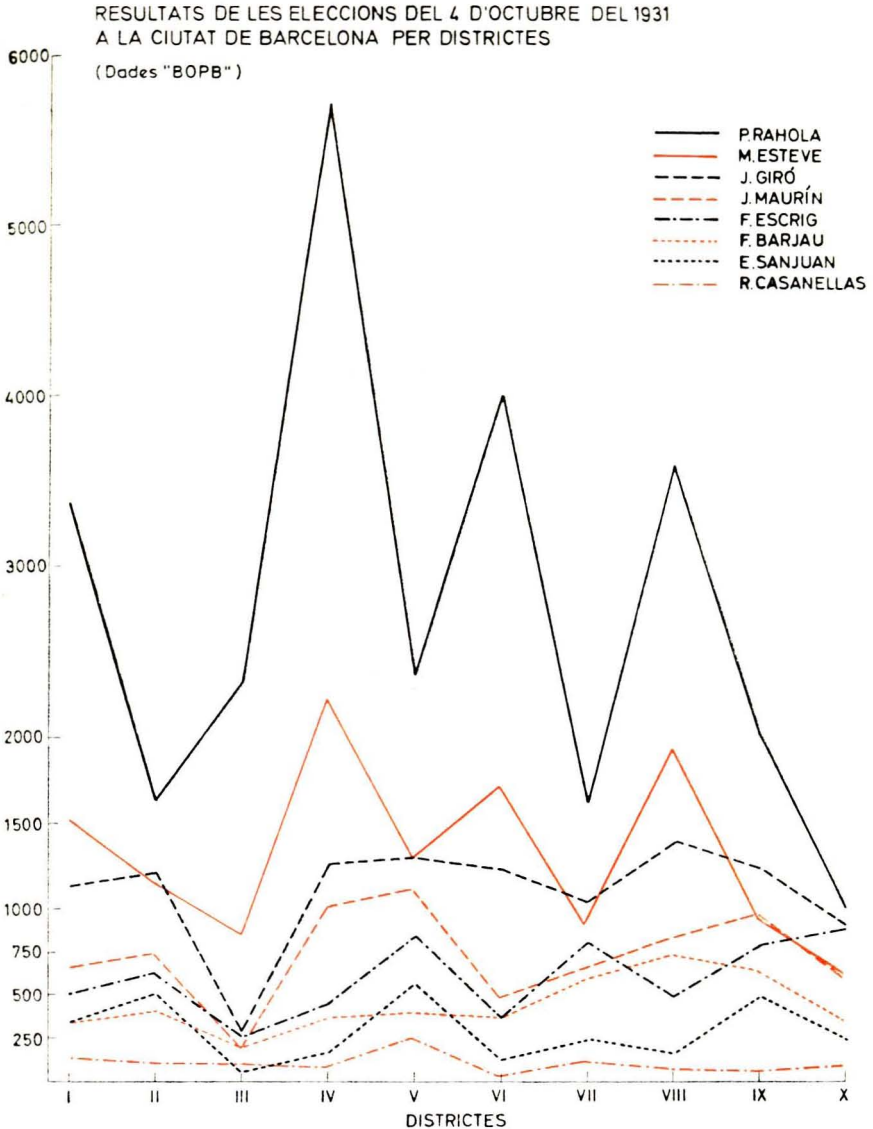
42. "Boletín oficial extraordinario de la provincia de Barcelona", 6-X-31, 11 pàgs.

43. El "Boletín oficial extraordinario de la provincia de Barcelona", del 6-X-31, no inclou els resultats de les següents seccions: Districte I (secs. 1, 7, 11, 28, 33, 50); d. II (secs. 4, 7, 12, 45, 51, 52); d. III (sec. 4); d. IV (secs. 17, 33, 49); d. V (secs. 1, 8, 9, 12, 29, 31, 38, 42, 45, 47, 48, 60, 67, 69); d. VI (secs. 6, 29); d. VII (secs. 9, 12, 13, 14, 20, 23, 29, 33, 44, 50, 52, 53, 54, 56, 58); d. VIII (secs. 7, 16); d. IX (secs. 3, 19, 20, 29, 32, 33, 34, 49, 50); i d. X (secs. 7, 13, 18, 19, 24, 27, 37). La disparitat existent entre els resultats totals donats per la Junta Municipal del Cens i els que hem calculat nosaltres a partir de la publicació detallada al "Boletín oficial de la provincia de Barcelona" han d'atribuir-se a aquesta causa. Hem corregit en la comptabilització que hem fet alguns errors que ens han semblat de transcripció: a) Sumats els sufragis corresponent a "candidats diversos", segons el "Boletín oficial de la provincia de Barcelona", apareixen 110 vots, mentre que la Junta del Cens només en comptabilitzà 26. Tenint en compte aleshores que en les seccions 1 i 2 del d. V, J. Fontbernat, el candidat

RESULTATS DE LES ELECCIONS PARCIAIS
DE BARCELONA-CIUTAT DEL 4 D'OCTUBRE DEL 1931
(segons dades J.P.C.)

immediatament anterior en l'escrutini a M. Esteve, comptava amb 53 i 55 vots respectivament i que en cap de les dues seccions Esteve no recollia cap vot, hem decidit trans-

ferir aquesta votació al candidat catalanista republicà, amb la qual cosa s'equilibrava el nombre de vots total corresponent a "candidats diversos". b) Al d. VI, el nombre de vots supera el nombre de vots emesos en 50. Hem rebaixat la votació de 50 a F. Escrig perquè el nombre de vots d'Escrig és 83 i 8 i 3 són números fàcilment confusibles, i perquè el dels vots que recull a la secció no és harmònic amb els que recull a la resta de seccions del districte. c) A la secció 12 del d. IX hem trobat 19 vots sense atribuir i que pertanyen segurament a J. Maurín o F. Escrig, o a tots dos. Davant la impossibilitat de trobar un procediment racional per a atribuir-los, hem optat per no adjudicar-los. d)

	Rahola	Esteve	Giró	Maurín	Escrig	Barjau	Sanjuan	Casa- nellas	B	N
I	3.351	1.526	1.140	665	514	326	340	141	74	10
II	1.631	1.159	1.206	740	647	428	512	122	56	18
III	2.313	849	295	186	257	187	66	84	44	9
IV	5.699	2.245	1.252	1.016	468	376	174	85	61	26
V	2.369	1.275	1.274	1.140	851	419	568	257	74	31
VI	3.974	1.724	1.241	481	359	367	107	34	56	28
VII	1.611	942	1.046	658	799	580	243	110	47	23
VIII	3.568	1.959	1.374	833	488	770	163	81	61	28
IX	2.007	962	1.235	983	804	665	476	63	51	26
X	1.023	632	919	623	863	371	231	98	15	20
TOTAL	27.546	13.273	10.982	7.325	6.050	4.489	2.880	1.075	539	219

Com que el 20 % dels votants eren 16.715 i Martí Esteve havia assolit en l'escrutini oficial només 14.805 vots, calia anar doncs a una segona volta. Després d'unes lleugeres vacil·lacions sobre si caldria considerar aquestes eleccions com a complementàries (i no caldria el requisit del 20 %) o parcials (i aleshores sí que caldria), la Junta Provincial del Cens resolgué la qüestió i decidí que "ha declarat nul·la l'elecció respecte del candidat D. Martí Esteve i Guau per no haver obtingut el 20 % dels vots emesos. En la seva virtut cal procedir a l'elecció complementària el pròxim diumenge, dia 11 dels corrents, per a cobrir la vacant per la no proclamació del Sr. Martí Esteve".⁴⁴ E. Palma, en nom del Partit Republicà Radical, protestà per la rapidesa de la segona volta i proposà ajornar la votació una setmana més, tal com s'havia fet el mes de juliol. Martí Esteve protestà del fet que no se l'hagués proclamat diputat, però afirmà que se sotmetia a la decisió de la Junta del Cens, tot oposant-se al fet que les eleccions es retardessin.

Característiques de la primera volta

La nota més acusada de les eleccions parcials del 4 d'octubre fou l'abstencionisme. En efecte, la participació electoral arribà a un 31,09 % del cens, que, si bé era superior a la segona volta del juliol (25,24 %), era una xifra realment molt baixa. L'abstenció ha d'atribuir-se a diverses causes: 1) cansament del cos electoral, el qual, per cinquena vegada, era cridat

A la secció 54 del d. IV hem trobat 42 vots sense adjudicar que podrien pertànyer a J. Giró o a R. Casanellas. Els hem adjudicat al candidat radical pel sentit general de la votació al districte. e) A les seccions 41 i 46 del d. VIII, Ramon Casanellas té 21 vots i en cadascuna d'elles el nombre de votants és inferior en 19 al nombre de vots emesos. En tots dos casos hem optat per reduir la votació de Casanellas a 2 vots. En tots els altres casos hem respectat totalment les xifres publicades pel "Boletín oficial de la provincia de Barcelona".

44. Nota de la Junta Provincial del Cens; "La Publicitat", 9-X-31.

a les urnes en sis mesos; 2) l'abstenció de l'anarco-sindicalisme; 3) que l'Esquerra Republicana de Catalunya no presentés candidat; 4) el fet que les eleccions no tinguessin una importància determinant, quant a la representació parlamentària catalana; 5) la sensació que les eleccions tenien escassa transcendència republicana; aquest aspecte no deuria afectar les forces conservadores, republicanes o no; 6) les pugnes internes dins el radicalisme.

Centrada la lluita a decidir quin partit assumiria l'alternativa a l'Esquerra, i generalment admès que aquesta seria una alternativa conservadora, el centre principal d'interès de les eleccions consistia en la resolució de la rivalitat regionalisme-lerrouxisme i a comprovar fins a quin punt el P.C.R. era capaç de competir amb ells. La Lliga Regionalista augmentà lleugerament els seus vots respecte al juny.⁴⁵ El P.C.R. augmentava també lleugerament els seus respecte al juny, però en canvi aconseguia una votació inferior respecte al juliol, a causa principalment del candidat (el juliol presentà Pompeu Fabra) i del fet que aleshores s'abstingué la Lliga. Els radicals, en canvi, foren els grans derrotats de la jornada. El mes d'abril havia aconseguit, capitanejant la coalició republicano-socialista, 28.572 de votació màxima i 26.164 de mínima, el mes de juny mantenia les seves posicions, encara que amb tendència a baixar, amb 29.832 de màxima i 22.493 de mínima; però l'octubre s'ensorrava a 12.499 vots. "*Una de las causas principales — comentava el "Diario de Barcelona" —, 46 podria estribar en la diferente orientación que siguen el lerrouxismo barcelonés y el del resto de España, más conservador y ponderado*". Però no sembla que aquesta fos la raó, sinó possiblement la contrària. La imposició de J. Giró "*más conservador y ponderado*", potser minvà les possibilitats dels radicals; el canvi conservador i burgès, encara que fos empletat amb un tint d'espiritisme i anticlericalisme, no fou assimilat per l'electorat radical. No aconseguí de guanyar-se la dreta i s'alienà l'esquerra; sense comptar amb el fet que la forma de nominació degué ferir més d'una personalitat local i, de retruc, la seva "clientela". En aquest sentit, "La Noche", més coneixedor del món radical que el "Diario de Barcelona",

45. Lluís Companys en analitzar les votacions (*Las elecciones de Barcelona. "La Calle"*, 9-X-31) afirmava: "*La «Lliga» ha tenido menos votos que la última vez*", però això és un error, derivat possiblement de comparar els resultats d'octubre amb els vots aconseguits el juny per R. d'Abadal, el primer classificat, sense comptar que aquest recollí els vots radicals més disciplinats, pel fet d'haver estat inclòs a la candidatura lerrouxista. La comparació només podria fer-se amb els vots aconseguits pel mateix P. Rahola el juny (29.220) o amb els del darrer classificat de la llista regionalista (22.051). En tots dos casos, la Lliga hauria experimentat un avanç, encara que, utilitzant el primer procediment, l'avanç seria d'abast molt limitat. "*La Rambla*", 5-X-31, fa ressaltar l'organització electoral gairebé perfecta amb què compta la Lliga i remarca que els vots aconseguits per P. Rahola són els dels sempre: els 18.000 de la Lliga i els 12.000 de Defensa social i dels tradicionalistes, l'extrema dreta barcelonina.

El que resulta, en tot cas, evident és l'extrema estabilitat del cos electoral regionalista, amb una molt dèbil tendència a augmentar, durant tot l'any 1931.

46. "*Diario de Barcelona*", 6-X-31.

comentava: *“No interviniendo la Izquierda y divididos los radicales, la mayoría incuestionable era para la Lliga”*.⁴⁷

La lluita per ésser l'alternativa conservadora enfront de l'Esquerra havia acabat amb el triomf, previsible, de la Lliga, almenys aquest *round*, que històricament seria el definitiu. Radicals i catalanistes republicans restarien ja com a partits marginals, de caràcter centrista, sense possibilitats de triomf immediat. Votar-los, a partir d'ara, per a l'elector era “perdre el vot”. El fenomen de polarització que, a partir del 1932, començà de produir-se, donaria el cop de gràcia alhora a les dues organitzacions.

L'abstenció de l'Esquerra Republicana de Catalunya de presentar candidat no implicava l'abstenció electoral. Però, de fet, l'electorat barceloní d'esquerra s'abstingué en la seva immensa majoria. Només una part reduïda s'inclinaria pel P.C.R., i una part més àmplia (uns 5.000 vots) s'inclinaria vers el B.O.C. La Unió Socialista recolliria també alguns sufragis esquerrans. No sembla, en canvi, a l'inrevés del que passà el juliol, que una part apreciable de l'electorat d'Esquerra es decantés pels federals, si comparem els vots aconseguits conjuntament pels dos candidats (10.334) amb la votació de la llista federal el mes de juny (12.928 de votació màxima i 6.681 de mínima).

Les eleccions, d'altra banda, evidenciaren l'extrema migradesa de la Unió Socialista de Catalunya, que no aconseguí atreure's gaires vots de l'Esquerra, en especial si comparem els sufragis assolits amb la importància política que mantenia a Catalunya.⁴⁸ Es palesava així que la U.S.C. mantenia una posició política de caràcter “parasitari”, sense força pròpia.

Cal remarcar també la gran força d'atracció del Bloc Obrer i Camperol sobre una part de l'electorat de l'Esquerra (en especial, el més pròxim als nuclis d'Estat Català), a causa de la seva estratègia de prolongació de la revolució democràtica i el seu interès, per tant, en la qüestió nacional catalana. Mentre el mes de juny aconseguia només 1.215 vots de votació màxima i 530 de mínima, el juliol arribava a 12.005, i l'octubre en recollia 8.412. Encara que el partit es trobés en període d'expansió, és indubtable que la majoria dels vots recollits el juliol i l'octubre han

47. “La Noche”, 5-X-31. “El Diluvio”, 30-IX-31 afirmava l'existència d’*“enconadas disputas entre los radicales”* com a conseqüència dels successius nomenaments, i concretament del de J. Ullé. *“Tanta gravedad revistieron — segueix “El Diluvio” — que hubo ayer un momento en que se creía que sería retirada la candidatura”*. L'endemà, com era de suposar, “El Progreso”, 1-X-31, ho desmentia. “La Veu de Catalunya”, 1-X-31, afirmava també amb el títol *El candidat lerrouxista*: “Els casinets radicals no estan pas gaire satisfets d'aquesta nova imposició del senyor Lerroux, encara que això els simplifiqui molt la qüestió econòmica”, referint-se al nomenament de J. Giró.

48. *“No pueden quejarse los demás partidos políticos catalanes y republicanos de la generosidad de Izquierda Republicana que les ha dejado el campo libre. Algunos de ellos tienen actas porque en la anterior elección les cobijó la candidatura de Izquierda. Esto se ha vuelto a demostrar ahora, singularmente para los de «Unión Socialista de Catalunya», que al ir, en esta ocasión, sola a la lucha ha obtenido una suma de votos inapreciable”* (Lluís COMPANYS, *Las elecciones de Barcelona*. “La Calle”, 9-X-31).

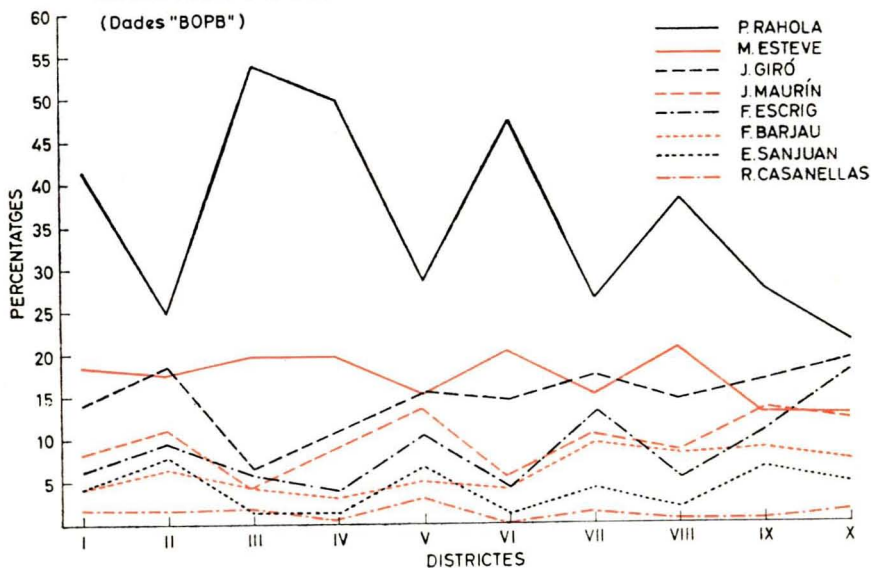
d'ésser considerats vots aliens, cosa que quedarà palesada clarament el novembre del 1932 en les eleccions de diputats al Parlament català, en què l'Esquerra presentà candidatura i el B.O.C. recollí només, segons dades oficials, 3.800 de votació màxima i 2.101 de mínima.

Té també interès el relatiu augment de vots del Partit Comunista d'Espanya que aconseguí uns mil vots més que en la votació de juny.

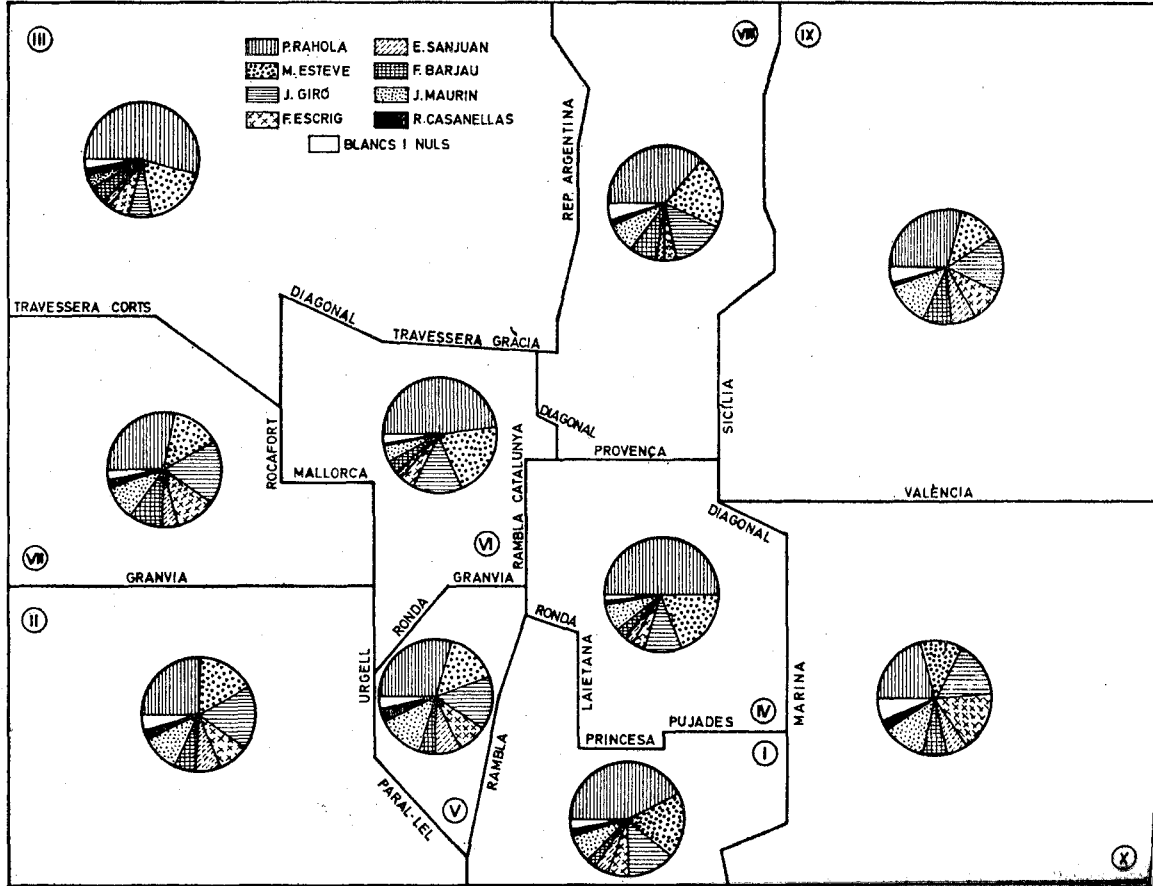
Segons els resultats calculats a partir de les dades facilitades pel "Boletín oficial de la provincia", els percentatges per districtes foren els següents:

	Rahola	Esteve	Giró	Maurín	Escrig	Barjau	Sanjuan	Casa-nellas	B	N
I	41,42	18,83	14,09	8,22	6,35	4,02	4,20	1,74	0,91	0,12
II	24,99	17,76	18,48	11,34	9,91	6,55	7,84	1,86	0,85	0,27
III	53,87	19,77	6,87	4,33	5,99	4,35	1,53	1,95	1,02	0,20
IV	49,96	19,68	10,97	8,90	4,10	3,29	1,52	0,74	0,53	0,22
V	28,66	15,42	15,41	13,79	10,29	5,06	6,87	3,10	0,89	0,37
VI	47,47	20,59	14,82	5,74	4,28	4,38	1,27	0,40	0,66	0,33
VII	26,58	15,54	17,26	10,85	13,18	9,57	4,01	1,81	0,77	0,37
VIII	38,26	21,00	14,73	8,93	5,23	8,25	1,74	0,86	0,65	0,30
IX	27,59	13,22	16,98	13,65	11,05	9,14	6,54	0,86	0,70	0,35
X	21,33	13,18	19,16	12,99	17,99	7,73	4,81	2,04	0,31	0,41
TOTAL	37,02	17,84	14,76	9,84	8,13	6,03	3,87	1,44	0,72	0,29

PERCENTATGES DELS VOTS ACONSEGUITS PELS CANDIDATS EN LES VOTACIONS DEL 4 D'OCTUBRE PER DISTRICTES

ELECCIONS DEL 4 D'OCTUBRE DEL 1931 A LA CIUTAT DE BARCELONA-SUFRAIGS PER DISTRICTES. (Dades "BOPB")

Si analitzem els resultats per districtes, podem veure com la Lliga Regionalista triomfa en cadascun d'ells, però que la seva força màxima resideix als districtes III (Sarrià, Sant Gervasi, les Corts), IV (dreta de l'Eixampla); VI (esquerra de l'Eixampla), amb unes percentatges superiors o pròxims al 50%. Els districtes en què és més dèbil són els d. X (Poble Nou), II (Poble Sec), VII (Sants), IX (Sant Andreu, Guinardó) i V (Barri xinès), els districtes amb més base treballadora. Els catalanistes republicans mantenen un electorat molt equilibrat, sense "districtes-punta", amb una presència bastant regular, però no impetuosa (oscilla d'un 21% al d. VIII a un 13,18 al d. X). Els radicals, en canvi, tenen la seva força principal als d. X i II, mentre que la seva màxima debilitat s'estableix als d. III i IV, precisament els dos districtes més dèbils i més forts respectivament de la Lliga.

Quant als partits esquerrans, el B.O.C. ultrapassa clarament el P.C.E. en tots els districtes, i Escrig a Sanjuán també en tots els districtes. El B.O.C. té la seva força electoral als d. V, IX, X, II i VII, mentre que la Unió Socialista compta la seva als d. VII, on el Casino de l'Esquerra ha fet propaganda a favor seu,⁴⁹ IX i VIII. Els federals tenen la seva força més aviat en els mateixos districtes que els comunistes, especialment al Poble Nou i Sants.

Queda evident així que existeixen uns districtes més inclinats a la dreta (III, IV, VI i I) i uns altres on els grups d'esquerra tenen més força (II, V, VII, IX i X). Quant als districtes és significatiu subratllar que els districtes I, III, IV i VI, precisament els més inclinats a la dreta, donen majoria absoluta catalanista (regionalistes i catalanistes republicans).

La segona volta de l'11 d'octubre

El fet de no haver estat proclamat Martí Esteve diputat a Corts en les eleccions parcials del 4 d'octubre obligà a procedir a eleccions complementàries, que foren convocades per al següent diumenge, dia 11 d'octubre.

La Lliga Regionalista, triomfadora feia una setmana, acordà abstenir-se de presentar candidat propi i, al mateix temps, recomanà votar M. Esteve (vegeu apèndix documental, núm. 11). El Partit Catalanista Republicà mantingué el seu candidat (vegeu apèndix documental, núm. 12), que es beneficiava així de l'ajut de la Lliga Regionalista (que, d'altra banda segons sembla, havia tingut a última hora del dia 4, quan ja resultava evident que la Lliga havia triomfat). El Comitè de Defensa dels Interessos Ca-

49. El Centre d'Esquerra Republicana de Catalunya de Sants del carrer Sant Jordi ajudà F. Barjau en la seva campanya electoral, però la Federació de Centres d'Esquerra de la ciutat de Barcelona ordenà que s'abstingués de fer-ho, si no volia que se li apliquessin les mesures legals corresponents, és a dir l'expulsió ("El Diluvio", "La Veu de Catalunya", 2-X-31).

talans (D. I. C.), organització clarament de dretes, li féu costat també “*en vista de la alianza electoral entre los dos partidos derechistas más importantes de Cataluña*”.⁵⁰

J. Giró es negà a presentar-se a la segona volta, però el Partit Radical semblava disposat a presentar candidat i en aquest sentit es tornà a parlar d'Antoni Montaner;⁵¹ finalment, però, acordà no concórrer-hi. “*El Partido Radical, en la reunión celebrada anoche por sus elementos directivos, acordó mantener ante las elecciones del domingo una actitud abstencionista*.”⁵² A part els conflictes interns que podia haver creat la passada elecció, la raó que s'adduïa per mantenir l'abstencionisme fou el fet de no haver retardat la data de les votacions una setmana més, tal com havia demanat E. Palma a l'acte de l'escrutini.

Els dos candidats federals no varen fer cap manifestació explícita de si es presentaven: la pugna dins l'Extrema Esquerra Federal provocada per la responsabilitat del pagament als interventors i repartidors de candidatures d'Escrig i el fet que Sanjuán no hagués pogut atreure gaires vots federals foren possiblement les causes reals de la seva retirada.

La Unió Socialista de Catalunya també s'abstingué. “*La Unió Socialista de Catalunya, que acudí a la palestra electoral únicament amb finalitats proselitistes i està satisfeta del resultat obtingut*”, anuncià que si les eleccions “*tornen a tenir lloc diumenge 11, sense temps per a reunir una assemblea ni fer campanya, la Unió Socialista de Catalunya s'abstindrà*”.⁵³ Només en el cas que l'Esquerra presentés candidat propi li prestaria suport per tal d'evitar el triomf de les dretes.

L'Esquerra Republicana de Catalunya no presentà tampoc candidat, com havia fet ja a la primera volta. Però no sembla que aquesta idea fos massa estranya a alguns dirigents del partit que no havien aconseguit acta. Així, J. Casanovas, alcalde accidental de Barcelona aleshores, que d'altra banda havia intentat retardar la data de la votació, hagué de desmentir que volgués presentar-se.⁵⁴

Finalment, el Bloc Obrer i Camperol mantingué la candidatura del seu líder, Joaquim Maurín, i el Partit Comunista d'Espanya, la de Ramon Casanellas.

50. “*El Día Gráfico*”, 10-X-31. També el “*Diario de Barcelona*” ajudà directament M. Esteve: “*No confiar apriorísticamente en el resultado, sino en el propio esfuerzo. Hay que votar (...) Lo repetimos: hay que acudir a las urnas (...). La candidatura por la que deben optar se destaca por sí misma, sobre todo teniendo en frente la del comunismo*”. (Notas breves. “*Diario de Barcelona*”, 11-X-31.) “*El Correo Catalán*”, en canvi, es desentengué de la votació.

51. “*Diario de Barcelona*”, “*El Día Gráfico*”, “*La Publicitat*”, 10-X-31. De tota manera, “*La Vanguardia*”, 10-X-31, assenyala que A. Montaner “*ha afirmado a algunos de sus amigos particulares que no se propone tomar parte activa en la lucha*”.

52. “*El Progreso*”, 9-X-31, segons “*La Noche*”, 10-X-31.

53. “*La Publicitat*”, 10-X-31.

54. “*La Noche*”, 9-X-31, afirma que J. Casanovas declarà que “*leyó la noticia que iba a presentarse con extrañeza*”.

Per a les eleccions complementàries no hi hagué pràcticament propaganda electoral. La lluita estava plantejada clarament entre Esteve i Maurín, però comptant que el primer rebia l'ajut, en organització i sufragis, de la Lliga, no podia haver-hi dubte sobre a qui correspondria el triomf. La imatge que tots dos contrincants intentaren crear de la pugna en certa manera coincidia. Per a Martí Esteve, la lluita es reduïa a una lluita enfront del comunisme; per a J. Maurín, la lluita era la lluita per la revolució democràtica.⁵⁵ Martí Esteve afirmava: "No podem basar la llibertat de Catalunya en la destrucció de la seva riquesa social, com volen els comunistes".⁵⁶ El Bloc Obrer i Camperol afirmava: "*Votar por el B.O.C. significa votar por: la expulsión de los jesuitas; la disolución fulminante de las congregaciones religiosas; la incautación de todos los bienes de la Iglesia para dedicarlos a la cultura y a la beneficencia social; nacionalización de la tierra, entregándola en usufructo a los que trabajan; expropiación de los bienes de los monárquicos*" (vegeu apèndix documental, núm. 13). El Partit Comunista d'Espanya, per la seva banda, igual com a les anteriors eleccions, intentà una manifestació motoritzada amb camionetes i taxis, que acabà amb la detenció d'unes quantes persones.⁵⁷

Les votacions del dia 11 d'octubre es caracteritzaren per la reduïdíssima participació electoral, la inferior que es registrà en unes eleccions qualssevol a la Barcelona republicana (21,07%). A les causes d'abstencionisme ja assenyalades per a la primera volta, caldria afegir-hi, a més a més, el fet que la dicotomia Esteve-Maurín no resultava massa atractiva per al votant de centro-esquerra. El triomf correspongué, tal com s'esperava, a Martí Esteve. En general, la impressió fou que les votacions havien estat més "encongides" que les del diumenge anterior.⁵⁸ El "Diario de Barcelona" comentava: "*Desanimación la hubo y negarlo sería empeñarse en desconocer la realidad*".⁵⁹ Com a dada curiosa, podríem esmentar que potser tingué més ressò, o almenys tant, el Congrés Regional de la C.N.T. que celebraren els representants dels seus 380.000 afiliats a Montjuïc, que el fet mateix de les eleccions.

Els resultats oficiosos recollits pels diaris foren els següents:⁶⁰

55. "Va iniciar-se com un front únic al voltant de cada nom. Per a Martí Esteve, front únic benestant, tebi, confortable; més cultivat segurament, de més bon gust potser. Per a Maurín, front únic obrer en els sectors polítics de l'estament, radicalització de la Revolució." (GRANIER-BARRERA: *Ahí van acabar a Barcelona - si no hi ha cap desgràcia - les eleccions constituents*. "La Rambla", 12-X-31.)

56. Martí ESTEVE: *Llibertat contra Dictadura*. "La Publicitat", 11-X-31.

57. "La Publicitat", 11-X-31. "El Diluvio", 11-X-31, relata que el dia 10 a les onze de la nit foren detinguts els ocupants de dues camionetes que circulaven per la Rambla fent propaganda comunista, amb molt soroll. El mateix diari, el 13-X-31, comunica que els detinguts foren 13 persones, dues de les quals foren posades immediatament en llibertat.

58. La Rambla", 12-X-31.

59. "Diario de Barcelona", 12-X-31.

60. "La Publicitat", 13-X-31.

	Esteve	Maurín	Casanellas	Blanc
I	4.982	1.195	101	82
II	2.919	1.631	89	101
III	4.014	315	22	41
IV	7.288	1.464	8	115
V	3.985	2.251	149	156
VI	5.028	794	5	111
VII	3.353	1.503	67	83
VIII	5.640	1.415	25	112
IX	2.876	1.907	31	85
X	2.264	1.122	70	80
TOTAL	42.349	13.597	567	966

La Junta Municipal del Cens donà els següents resultats oficials de l'escrutini:⁶¹

Martí Esteve	41.314
Joaquim Maurín	13.708
Ramon Casanellas	574
Votants	56.599

Quedava proclamat diputat, doncs, Martí Esteve. A l'acte de l'escrutini J. Maurín formulà una protesta general i mostrà unes actes en blanc que posseïa, per tal de demostrar que no havia existit cap control i que en les seccions on el B.O.C. no havia pogut portar interventors s'haurien pogut fer les alteracions que hom hagués cregut convenient fer. En realitat, però, no sembla, almenys pel que fa als vots aconseguits per M. Esteve, que els resultats fossin massa diferents als previsibles. Quant als vots del B.O.C., potser eren menys que els realment obtinguts, però en tot cas en una proporció insuficient per a canviar el resultat final. Pensem, d'altra banda, que l'atracció de vots esquerrans en aquesta segona volta fou bastant important (5.296 vots) i que el nivell de votació assolit era superior al ja crescut del juliol.

Segons el "Boletín oficial de la provincia de Barcelona",⁶² que no recull tampoc les dades de totes les seccions, els resultats per districtes foren els següents:

61. "La Publicitat", 16-X-31.

62. "Boletín oficial extraordinario de la provincia de Barcelona", 14-X-31, 7 pàgs.

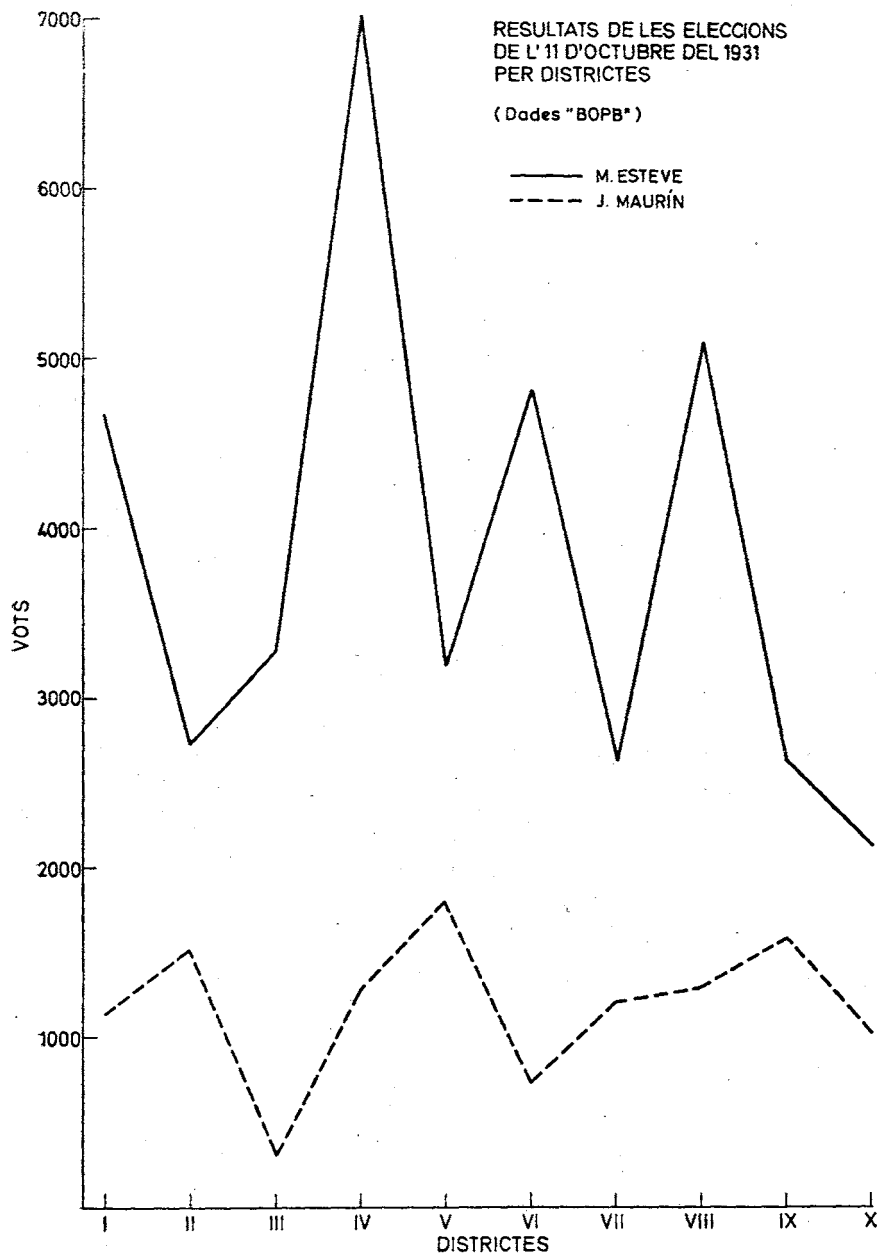
Els resultats publicats són també incomplets. Falten els corresponents a les següents seccions: d. I (secs. 11, 28, 33); d. II (secs. 7, 13, 50, 51); d. IV (secs. 38, 45, 49); d. V (secs. 4, 8, 11, 20, 21, 34, 37, 38, 45, 47, 53, 54, 57, 59, 60, 64); d. VI (secs. 1, 35); d. VII (secs. 9, 10, 12, 17, 18, 19, 22, 23, 26, 33, 39, 46, 50); d. VIII (secs. 3, 16, 29, 47); d. IX (secs. 11, 21, 26, 29, 33, 50); d. X (secs. 2, 13, 19).

	Esteve	Maurin	Casanellas	Diversos	Blancs	Nuls
I	4.791	1.137	91	2	71	14
II	2.731	1.524	78	10	80	16
III	3.284	315	22	3	27	7
IV	7.079	1.292	18	6	66	28
V	3.184	1.808	90	9	75	43
VI	4.805	744	7	2	94	25
VII	2.629	1.213	63	—	46	12
VIII	5.095	1.301	19	9	68	35
IX	2.629	1.711	32	10	45	26
X	2.142	1.029	69	—	27	45
TOTAL	38.369	12.074	489	51	599	251
%	74,02	23,29	0,94	0,09	1,15	0,48

El primer fet que s'evidencia d'aquests resultats és la considerable pèrdua de vots del P.C.E., possiblement a causa d'una atracció de vots "comunistes-indiferenciats" a favor del candidat comunista més ben col·locat i, en especial, a la detenció dels agitadors comunistes com a conseqüència de la manifestació ja esmentada. L'altre fet que resulta ràpidament visible és l'atracció de gairebé tots els vots regionalistes del 4 d'octubre per Martí Esteve. En efecte, comparem la diferència entre els vots obtinguts per Esteve entre la segona volta i la primera, i els resultats regionalistes del 4 d'octubre:

	Diferència		Vots Lliga (4-X)	
	"B. O. P. B."	Oficiosos	"B. O. P. B."	Oficiosos
I	3.275	3.282	3.351	3.693
II	1.582	1.654	1.631	1.767
III	2.435	3.118	2.313	2.409
IV	4.834	4.860	5.699	6.279
V	1.997	2.416	2.369	2.741
VI	3.081	3.212	3.974	4.231
VII	1.687	1.363	1.611	2.088
VIII	3.136	3.604	3.568	3.653
IX	1.667	1.789	2.007	2.331
X	1.500	1.479	1.023	1.205

La correspondència és bastant acusada, la qual cosa prova el caràcter disciplinat de l'electorat regionalista. Els vots d'Esteve només són superiors als lògics (P. C. R. + Lliga) en els districtes III i X, i encara en aquest darrer cas hauria pogut atreure's perfectament una part de l'electorat radical.

Resultats de les eleccions a la ciutat de Barcelona durant el 1931

	12 d'abril	28 de juny	14 de juliol	4 d'octubre	11 d'octubre
Cens:	226.865	268.627	268.627	268.627	268.627
Abstencions:	93.102 41,03 %	91.811 37,89 %	200.829 74,75 %	185.099 68,90 %	212.028 78,92 %
Votants:	133.763 58,96 %	166.816 62,10 %	67.798 25,24 %	83.528 31,09 %	56.599 21,07 %
Blancs:				582	} 1.392
Nuls:				244	
Diversos:				26	
Lliga:	28.214	29.220	—	30.153	—
	26.505	22.051			
P. C. R.	18.884	12.515	18.543	14.805	41.314
	16.164	9.729			
P. R. R.	28.572	29.832	—	12.499	—
	26.164	22.493			
E. R. C.	43.060	111.808	—	—	—
	38.934	91.731			
Federals	(Coalició P. R. R.)	12.928	} 3.439	{ 3.339	—
		6.681			{ 32.784
U. S. C.	(Coalició E. R. C.)	(Coal. E. R. C.)	—	5.181	—
P. S. O. E.	(Coalició P. R. R.)	7.836	—	—	—
		7.082			
B. O. C.	1.734	1.215	12.005	8.412	13.708
	1.127	530			
P. C. E.	148	312	—	1.301	574
	127	128			

En resum, les eleccions parcials d'octubre del 1931 a la ciutat de Barcelona consagraren la Lliga Regionalista, que mantingué els seus efectius electorals estabilitzats a partir d'abril, com l'alternativa de govern a l'Esquerra, després de l'enfonsament de les posicions polítiques de centrodreta del P.C.R., derrotada l'abril i confirmada la seva derrota en eleccions posteriors, i del Partit Radical, que malgrat la seva orientació conservadora i vacil·lant no aconseguia de mantenir un nivell de força suficient per tal de convertir-lo en un partit competitiu. D'altra banda, demostraren que, passats els primers temps de l'eufòria esquerrana, les altres alternatives d'esquerra o d'extrema esquerra, que no fossin el partit governant, no eren capaces de reunir prou vots per tal de plantejar la batalla electoral amb unes mínimes possibilitat d'èxit.

APÈNDIX DOCUMENTAL

I

“La Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista ha deliberat sobre l'actitud que ha d'aconsellar en vista de la convocatòria per a l'elecció de dos diputats a les Corts Constituents, per la ciutat de Barcelona, que han de tenir lloc el dia 4 del propinent octubre.

”Havent estat la Lliga Regionalista l'agrupació política que en les eleccions generals darreres obtingué major nombre de sufragis, després de la que s'emportà les majories, no pot oferir cap dubte que si presenta candidat algun dels seus amics, té la seguretat de treure'l triomfant, sigui per majoria, si tan important fos el canvi operat en l'opinió, sigui per minoria, almenys.

”Però la Lliga Regionalista no voldria, per una conveniència de partit, constituir cap obstacle perquè el cos electoral de Barcelona pugui, si ho vol, en els moments actuals, fer una pública i general manifestació dels seus sentiments de catalanitat, pura i integral, i de voluntat de fugir de parcialitats ofensives a la idealitat de molts catalans. Per tot això.

”La Comissió d'Acció Política acorda donar una autorització plena al seu il·lustre President perquè pugui fer totes les gestions que consideri convenients, prop d'altres sectors polítics, econòmics i socials, per a la presentació d'un candidat que, pertanyi o no pertanyi a la Lliga Regionalista, pugui ésser patrocinat i votat en el seu dia per tots aquells que creuen avui indispensable una afirmació de les essències catalanistes, que no consisteixen solament en una fórmula política, sinó en l'amor i el respecte a totes les característiques de la vida catalana, que entenen que la pau religiosa són les úniques garanties de prosperitat, i que volen fer constar llur desig que el Govern de Catalunya sigui de tots els catalans i per a tots els catalans.

”La Lliga Regionalista es reserva, per al cas d'una impossibilitat d'èxit d'aquestes gestions, la facultat de designar, entre els seus amics (i entén que això li fóra ben fàcil), un candidat que, a judici seu, pugui representar les aspiracions esmentades” (*La Veu de Catalunya*, 15-IX-31).

2

“La Lliga Regionalista després de l'acord de la seva Comissió d'Acció Política del dia 15, ha realitzat totes les gestions necessàries prop d'altres sectors

polítics, econòmics i socials de Barcelona per a la presentació, per a les eleccions de diputats a Corts del dia 4 del vinent octubre, d'un candidat que pogués ésser patrocinat per elements que no pertanyessin a la Lliga Regionalista, però que coincidissin amb aquesta en la convicció d'ésser necessària una afirmació tant de les essències catalanistes com que les úniques garanties de prosperitat del poble són la pau política, la pau social i la pau religiosa.

"Creia la Lliga haver arribat a la realització del seu propòsit amb el sacrifici del seu dret indubtable a la presentació d'un candidat propi en tenir la satisfacció de coincidir amb valuosos elements representatius de la vida política, social i econòmica de Barcelona (fins amb alguns elements polítics amb els quals hi ha calgut de lluitar sovint) en el nom d'un home il·lustre l'obra eficaç i patriòtica del qual feia fàcil la seva presentació com a símbol de la idealitat catalana per damunt de les inevitables divisions dels partits. Però, en ésser-li demanada l'autorització per a la presentació de la seva candidatura, un refús absolut, definitiu, l'ha feta impossible. I després no hi ha hagut manera de trobar cap altra coincidència de noms ni el temps permet d'anar passant els dies quan no queden ja sinó els indispensables per a realitzar els treballs electorals.

"La Lliga Regionalista, després d'haver ofert espontàniament el sacrifici de renunciar a lluitar per compte propi, i d'haver-se disposat a donar amb tot entusiasme el seu concurs per a l'elecció de qui no figura ni ha figurat mai en els seus rengles, entén que no compliria amb els seus deures envers el cos electoral de Barcelona, si ara no feia ús de la reserva, que ja havia consignat en la Nota del dia 15 per al cas d'impossibilitat d'èxit d'aquelles gestions, de designar, d'entre els seus amics, qui a judici seu pogués representar les aspiracions esmentades.

"Per fortuna, la Lliga Regionalista compta entre els seus homes molts noms il·lustres, sense haver de fer més que triar entre els molts que poden representar l'objectiu proposat. Però en els moments actuals, creu que don Pere Rahola i Molinas, qui ha tingut l'honor de representar dignament Barcelona en tantes Corts anteriors, amb l'aplaudiment de tots els ciutadans, i que després del gran patrici, don Raimon d'Abadal, que ja és diputat, fou el candidat de la Lliga Regionalista que obtingué major nombre de sufragis en les eleccions del 23 de juny, és qui millor pot ostentar la representació de la Lliga Regionalista en les eleccions vinentes.

"En demanar els vots de Barcelona per a En Pere Rahola i Molinas la Lliga Regionalista espera que els electors barcelonins sabran comprendre la significació del vot i el patriotisme del gest anterior i de l'actual actitud de la Lliga Regionalista" (*La Veu de Catalunya*, 23-IX-31).

3

"ALS CIUTADANS DE BARCELONA.

"La Lliga Regionalista demana als electors de la ciutat de Barcelona llur vot per a Diputat a Corts a favor del qui tantes vegades l'ha representada, amb aplaudiments generals, el senyor

"Pere Rahola i Molinas.

"I els el demana, esperant que tots es facin càrrec de la transcendència d'aquestes eleccions del dia 4 d'octubre, el resultat de les quals ha d'assenyalar el judici que als ciutadans haurà merescut l'obra administrativa i política dels diferents partits en els mesos darrers.

"No s'ha de decidir en aquestes eleccions si a Espanya hi ha d'haver República, qüestió ja resolta per les manifestacions anteriors del cos electoral i pel fet de no plantejar ningú l'aspiració d'altra forma de govern. Tampoc no ha de decidir, altra vegada, Barcelona la seva aspiració a l'Autonomia política i administrativa de Catalunya, perquè no hi ha lluita electoral ni discrepàncies sobre aquesta identitat que a Barcelona no contradiu obertament ningú.

"Però Barcelona ha de triar entre la política de pertorbació de tota la vida espiritual, econòmica i social, tant a la ciutat, cap i casal de Catalunya, com en tota la terra catalana, que ha portat tota aquesta inquietud de malestar i de perjudici de tot ordre a totes les classes socials, i la política d'apaivagament de les passions, del foment de tots els elements de riquesa, de pau de les consciències i de la vida del treball, d'expansió econòmica a dintre i a fora.

"Barcelona està interessada d'aprofitar aquesta ocasió que la llei li ofereix de poder manifestar la seva voluntat de pau entre els catalans i de concòrdia amb els que no ho són. L'aspiració de Catalunya a la seva Autonomia no ha d'ésser assolida ni amb amenaces contraproduents, ni amb actituds que fessin témer un mal ús de les facultats que Catalunya obtingui.

"Fa uns pocs mesos, els electors de Barcelona, amb una generositat il·limitada, donaren a uns determinats elements polítics, la més absoluta confiança per a l'administració municipal de la ciutat i per a la direcció de les gestions a realitzar per al triomf de l'Autonomia de Catalunya. No tenen certament els electors barcelonins gaires motius per estar contents dels resultats obtinguts després d'aquell esplèndid dipòsit de confiança. Ni el retorn en l'Ajuntament a mètodes administratius que en un temps qualificaren determinades hegemònies, ni la manera com ve essent portada la gestió parlamentària, que contradiu sovint les essències del catalanisme, no mereixen sinó un judici severíssim del cos electoral.

"Barcelona ha de dir quina política entén que l'ha de conduir millor al benestar econòmic, que les pertorbacions d'aquests darrers temps li han fet perdre, i a la pau moral, que tantes estridències han vingut a pertorbar. I ha de dir també si vol una estabilització del nou règim que ha d'obtenir Catalunya amb el govern de tots i per a tots, o si vol seguir exposada a la continuació indefinida d'aquest predomini d'elements extremistes, que necessàriament conduiria el nostre país a la Revolució anàrquica o a una Dictadura.

"El ciutadà barceloní, amb el seu vot, té l'arma de defensa contra l'un i l'altre perill.

"Per això la Lliga Regionalista espera que no deixarà de donar-lo al seu candidat senyor

"Pere Rahola i Molinas

que tants eminents serveis ha prestat sempre a la causa de Catalunya.

"Barcelona, 27 de setembre de 1931." (*La Veu de Catalunya*, 30-IX-31).

"Junta Regional Tradicionalista de Catalunya.

"L'interès remarcable que com a manifestació de la voluntat popular tenen les eleccions complementàries del proper diumenge, ha mogut a nostre superior organisme a puntualitzar la seva posició i l'actitud a adoptar per nostres correligionaris en aquest esdeveniment polític.

"L'estudi serè y desapassionat de les condicions en què ha de desenvolupar-se la lluita electoral propera ens ha demostrat la conveniència de no pendre-hi part activament amb candidat propi y amb consegüents despeses d'energia que una lluita d'aquesta naturalesa exigeix. Tampoc era aconsellable un retraïment que en aquestes circumstàncies podria ésser interpretat com a manca d'interès per la cosa pública o com a vituperable comoditat. Restava sols el treball d'escollir entre les candidatures presentades, la que per raons d'afinitat podia ésser objecte de nostres preferències, tota vegada que dissortadament ni un sol dels candidats que sollicita els sufragis dels electors barcelonins satisfà plenament els nostres desitjos en ordre a la ideologia per nosaltres propugnada.

"Es doncs únicament tenint en compte tot l'exposat, captintuts de la gravetat de l'actual moment polític i fent una vegada més abstracció d'un criteri que podria ésser qualificat de partidista, que la Junta Regional Tradicionalista de Catalunya aconsella a tots els correligionaris que votin la candidatura de don Pere Rahola Molinas, a qui la Lliga Regionalista de Barcelona ha conferit la seva representació per a lluitar en les eleccions complementàries del proper diumenge.

"Barcelona. 1.er d'octubre de 1931" (*El Correo Catalán*, 3-X-31).

"Convocades eleccions parcials de diputats a les Corts Constituents per a diumenge vinent, dia 4 d'octubre, el Consell Directiu del Partit Catalanista Republicà, ha acordat intervenir en la lluita electoral amb candidat propi.

"Ha pres aquesta decisió sense desvirtuar, ans al contrari, confirmant l'apreciació unànime del Consell General que, en el moment present i davant del problema capital de l'aprovació de l'Estatut, hauria estat preferible facilitar, per damunt de tota significació partidista, la reafirmació de la voluntat nacional de Catalunya, amb la proclamació d'un candidat que oferís garanties inequívokes de catalanitat i de republicanisme i a l'entorn del qual es produís una coincidència més que de partits polítics, de forces ciutadanes afectes a aquests ideals.

"Restava per endavant exclosa tota possible coalició electoral, que hauria cferit, en aquests instants, tots els inconvenients que es volien evitar i no hauria tingut, en canvi — atorgant els vots a un militant de qualsevol partit —, la més alta significació que es cercava.

"Proclamats ja diversos candidats, subjectes tots a disciplines polítiques, el Consell Directiu ha entès que el Partit Catalanista Republicà no podia abste-

nir-se, ni podia recomanar cap de les candidatures presentades, puix que en relació amb cap d'aquestes no hi ha el comú d'afinitats essencials que facin possible la indicació.

"Amb el propòsit cabdal de servir la causa de Catalunya, concretada en l'expressió plebiscitària de la seva política, el Partit Catalanista Republicà proposa el sufragi dels barcelonins el nom de

"Martí Esteve i Guau

"membre de la Ponència redactora de l'Estatut.

"El Consell Directiu del Partit demana als seus adherits que col·laborin amb llur esforç entusiàstic al triomf d'aquesta candidatura.

"Per Catalunya. Per l'Estatut. Perquè el resultat de la lluita electoral sigui una nova manifestació de fe republicana i d'adhesió als principis liberals i democràtics,

"Ciudadans: Voteu-la!" (*La Publicitat*, 27-IX-31).

6

"El Partido Radical a la opinión pública.

"Ciudadanos:

"Nuevamente va a ser requerido el Cuerpo electoral de Barcelona. Los comicios van a recibir el voto solemne de la opinión pública en las próximas elecciones para diputados a Cortes.

"El voto, nuestro supremo derecho de ciudadanía que en el 12 de abril pasado producía el derrumbamiento estrepitoso de la monarquía tiene en las próximas elecciones un mayor sentido de responsabilidad para el pueblo que ha de emitirlo y para los candidatos y organizaciones políticas que lo solicitan.

"La madurez de nuestras convicciones republicanas sustentadas firme y constantemente por el Partido Radical y su insigne jefe Alejandro Lerroux, desde la más extrema oposición contra el régimen monárquico hasta los días históricos presentes en que hemos adquirido la alta responsabilidad de gobernar al país, nos autorizan a dirigirnos a la opinión pública para que en estas elecciones de selección de hombres e ideas, tenga en cuenta con meditada serenidad que ante todo hay que procurar la consolidación de la República y la reconstrucción de la vida económica y social depauperada por el desgobernio de la monarquía que derribó el pueblo ejerciendo el derecho del sufragio después de los ocho años indignos de dictadura sin leyes ni libertad ciudadana.

"El Partido Radical acude a esta lucha con la confianza puesta en el triunfo. Su ilustre candidato Jesús Ulled Altemir, es además el político ilustre que atesora cualidades por todos reconocidas y admiradas en su vida pública en el primer Ayuntamiento de la República. Su personalidad creada en nuestra ciudad a la que tanto quiere, es de una firme raigambre. Su nombre unido a la historia de nuestro Partido por vínculos de estrecha compenetración espiritual, es garantía de acierto en la representación de nuestra querida ciudad ante el Parlamento.

"Nuestro Partido siente en estos momentos históricos para el porvenir de la Patria, la necesidad de acudir a las próximas elecciones que definirán la

vigorosidad política de los ciudadanos conscientes de sus derechos y deberes para con nuestra querida Barcelona y los ideales republicanos, tan excelente y vigorosamente interesados por la espiritualidad y talento de nuestro ilustre jefe y maestro Alejandro Lerroux, guía constante en todas nuestras actuaciones en la vida pública.

"Creemos precisa una afirmación de republicano por encima de todas las cosas. La República engendrada en la penosa gestación de cincuenta y cinco años de opresión e indignidad monárquica y nacida después del sacrificio de tantas vidas inmoladas por la barbarie de los testaferreros borbónicos, no puede ni debe malograrse.

"La República debe subsistir brillantemente vencedora de sus seculares enemigos.

"Ésta es, en los momentos en que de nuevo se escribe con emoción la Historia interrumpida por el desafuero de Sagunto, la posición del Partido Radical, pues consideramos que con el afianzamiento y prosperidad del nuevo régimen republicano, al abrirse cauces jurídicos a todas las reivindicaciones ideológicas, serán posibles todas las realizaciones que suavicen estridencias en los problemas que sólo pueden encontrar solución adecuada en este régimen de amor y comprensión liberal.

"La República representada brillantemente por el ilustre estadista Alejandro Lerroux, ha logrado un puesto privilegiado en el concierto mundial de la civilización, reunido en Ginebra.

"Por ello, el Partido Radical se dirige a la conciencia liberal y republicana de Barcelona, para que, haciendo honor a su significación y gloriosa historia, vote el próximo domingo a nuestro ilustre candidato Jesús Ulled Altemir, con la seguridad que con ello se contribuye al afianzamiento y prosperidad de la República. Al lograr el triunfo nuestro Partido, nuestra ciudad proclamará su definitiva afirmación republicana.

"Ciudadanos: El próximo domingo acudid a depositar vuestro voto a favor de nuestra candidatura para Diputados a Cortes. Al hacerlo, votaréis por el afianzamiento de la República y por el prestigio liberal de Barcelona.

"28 de septiembre de 1931. La Comisión de Propaganda Electoral. (*El Progreso*, 29-IX-31).

7

"El Progreso", 30-IX-31, publica la carta de J. Ulled dirigida a J. Polo, presidente de la Junta Municipal del Partit Radical, renunciando a ésser candidat:

"Mi distinguido amigo y correligionario: como usted ya sabe, al proclamarse mi nombre para candidato del Partido en las próximas elecciones de diputados a Cortes, condicioné el honor de la aceptación a distintas razones de delicadeza y de orden político, que habían de influir decisivamente en mi resolución definitiva.

"Una de ellas era la noticia de que nuestro insigne jefe, don Alejandro Lerroux, parecía indicar el nombre del señor Giró, como sustituto de mi ilustre amigo el señor Rocha.

"Confirmada la noticia, le ruego encarecidamente dé curso a la renuncia que le tenía presentada, pues ya sabe usted que fui el primer sorprendido por mi proclamación, sólo atribuible a un excesivo afecto de mi Partido, que no podré olvidar jamás, pero que ponía en trance de aprieto las modestas condiciones políticas que se reúnen en mi humilde personalidad.

"Para todos habrá de ser grato atender las indicaciones de nuestro insigne jefe Alejandro Lerroux, para quien siento además del respeto y de la admiración política que merece su gran figura de hombre cumbre de la vida social española, la gratitud y el cariño casi filial de quien desde niño se ha formado con sus enseñanzas y consejos y ha aprendido a quererle y respetarle por encima de todas las cosas.

"Insisto en mi gratitud hacia la Junta Municipal y hacia el Partido todo, que tantas inmerecidas pruebas de afecto me ha tributado, y me pongo, como siempre, incondicionalmente, a las órdenes de mi Partido y de mi insigne Jefe, para luchar con ahinco por el triunfo de nuestros ideales y por la victoria, que sin duda habrá de alcanzar en el comicio próximo nuestra candidatura.

"Sabe es de todos ustedes y de la República, incondicional amigo, Jesús Ulled."

8

"El Diluvio", que féu una tènue campanya a favor d'E. Sanjuan, publicà el 2-X-31, el següent manifest a favor seu:

"La ejecutoria más preciada del partido federal ha consistido siempre en laborar callada, pero todo lo intensamente que nos ha sido dable dentro de nuestras posibilidades en favor de los ideales republicanos, democráticos y federales sin preocuparnos del logro de unas actas o de unas representaciones que estimamos siempre en su valor relativo político y hemos procurado siempre no obstaculizar la labor de los hombres o partidos que por razones ciertas o hechos fortuitos, circunstancias favorables, etc., han obtenido la confianza del pueblo, si estos hombres o partidos son republicanos.

"No es ésta una afirmación gratuita, sino un hecho cierto que viene avalado por toda nuestra historia, pletórica de generosidades y desprendimientos en favor de nuestros ideales republicanos y federales.

"La confianza del pueblo se logró ayer y la ostenta hoy la Esquerra Republicana de Catalunya, que encierra en su programa cierta afinidad con el nuestro, y esta confianza ha sido ratificada por dos veces en forma indudable por Cataluña.

"Jamás fuimos contra el sentir del pueblo, aun cuando entendiéramos que éste padecía un error. Aceptamos los hechos consumados y llamamos el dolor que el error nos producía y ayudamos directa o indirectamente a encauzar el partido triunfante para evitar que sufrieran el error las ideas o el pueblo.

"Por esto, ante estas elecciones, estimamos que la Esquerra Republicana de Catalunya debía continuar su labor parlamentaria y municipal, aceptando su responsabilidad y recogiendo su triunfo o fracaso para entregarlo al pueblo, cumpliendo su programa, teniendo nuestros esfuerzos dispuestos a colaborar,

como ya lo hacemos, en todo cuanto de afín o análogo tenemos con el mentado partido; pero entenderíamos que no debíamos presentar candidato en estas elecciones por las propias razones expuestas, convencidos de que en día no lejano el pueblo y la nación fijarán en nosotros los ojos y depositarán su confianza convencidos de que la única solución viable de Cataluña y de España es la República Federal.

"Dejamos, pues, en libertad a los centros y correligionarios para votar en estas elecciones.

"Utilizando esta libertad, cinco centros con la totalidad de sus afiliados han nombrado candidato al conocido periodista federal, militante de nuestro partido, Eduardo Sanjuán Albí.

"Ante este hecho nos permitimos recomendar a nuestros correligionarios que voten a Eduardo Sanjuán Albí, puesto que el más elemental deber de compañerismo político nos obliga a prestar apoyo al mentado candidato.

"Votad a Eduardo Sanjuán.

"Barcelona, 1 de octubre de 1931" (Signen 11 centres federals, un dels quals almenys, el "Centro Republicano Federal Rebelde" del Poble Nou, desautoritzà posteriorment el fet que hagués estat inclòs en el Manifest, car, afirmava, es mantenia fidel a l'Extrema Esquerra Federal. *El Diluvio*, 4-X-31.)

9

"Havent-se presentat una candidatura amb l'encapçalament "Partit Republicà Democràtic Federal", és el meu deure advertir als federals de bona fe, amants de la doctrina de Pi i Margall, que els organismes del partit addictes al Consell Nacional, que són els Comitès, acordaren no presentar candidat en les eleccions per a diputats que s'han de celebrar demà.

"Com la dita candidatura és patrocinada per quatre Centres, els constituents dels quals són discòls a la disciplina del partit, tots els federals hem de rebutjar-la.

"El vice-president de l'Assemblea Nacional del Partit celebrada en octubre de 1930. Tomàs d'A. Grajales" (*La Publicitat*, 3-X-31).

10

"En disposar-se aquest Partit per a lluitar en les vinents eleccions complementàries per a diputats a Corts, va fer-ho suposant que després dels cinc mesos transcorreguts d'ençà de la proclamació de la República els partits catalans havien reaccionat segons la trajectòria de l'opinió, per tal de procurar que en la futura representació parlamentària hi figuressin nous elements que, ultra interpretar l'actual hora històrica de Catalunya, vinguessin a reparar l'orfanesa de representació en què es troben els diversos sectors que integren la nostra vida social i econòmica, entre les quals figuren la indústria i el comerç de Catalunya, els quals estaments convé seguidament encaixar dintre les normes socials del nou règim, per tal que pugui reeixir la confiança entre els seus representants i la pròpia economia catalana.

"Amb aquest fi, el Partit Federal Democràtic havia trobat un home entre els seus i de prou envergadura política que a més de reunir aquestes condicions constituïa la més fidel representació del nostre Partit i del nostre programa (...) Però el nostre amic, que tot just iniciada la campanya electoral ha vist sorgir novament com una allau els antics vicis, produint-se candidatures anomenades federals, sense altra garantia que les que hagi pogut proporcionar-los l'atzar i altres que sense ésser directament protegides per l'Esquerra Catalana tenen l'aval d'una bona part del cens corresponent, prescindint de la capacitat, del prestigi i de la solvència moral que són necessaris per a tals càrrecs en aquests moments històrics, la qual cosa ja prejutja que ha de continuar-se l'equivocada trajectòria seguida fins ara pels acaparadors de la política catalana; és per això que no havem pogut convèncer el nostre candidat per acceptar que el seu nom pogués ésser posat definitivament a la consideració dels barcelonins.

"(...) És per això, doncs, que aquest Partit Federal Democràtic ha decidit retirar la seva candidatura en les eleccions del propinent diumenge.

"Barcelona, 30 de setembre de 1931. El secretari general, Joan Candal"
(*La Publicitat*, 1-X-31).

11

La Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista (formada en aquesta reunió, segons el "Diario de Barcelona", 10-X-31, per Ll. Duran i Ventosa, P. Rahola, Ll. Puig de la Bellacasa, E. Maynés, F. Valls i Taberner, i J. Vallès i Pujals) acordà la següent declaració:

"No havent obtingut el candidat republicà catalanista senyor Martí Esteve en les eleccions del darrer diumenge el nombre de vots necessari per a ésser proclamat diputat, malgrat haver estat el que n'obtingué un nombre major, després del candidat triomfant de la Lliga Regionalista, senyor Pere Rahola, la Comissió d'Acció Política d'aquesta s'ha reunit per a prendre acord en vista de la convocatòria de noves eleccions per al diumenge vinent per a l'elecció d'un sol diputat.

"Unànimement ha considerat la Comissió que la Lliga Regionalista ha de fer-se superior, en aquests moments crítics, al record de tota mena de greuges. Tenint en compte, de més a més, que la confiança dipositada en ella d'una manera tan brillant per la ciutat de Barcelona, ratificació de la seva conducta anterior i prometença de concurs actiu en vinents lluites electorals, l'obliga a comportar-se amb el major desinterès, creu que no solament no ha de presentar candidatura pròpia a les eleccions del diumenge, sinó que, tenint en compte la part de comuna ideologia, ha de prestar el seu concurs desinteressat al candidat del Partit Catalanista Republicà, senyor Martí Esteve. La Lliga Regionalista es plany que una llei absurda, les conseqüències pràctiques de la qual vénen tocant-se a cada elecció, obligui a fatigues innecessàries al cos electoral, amb menys garanties d'expressió clara i sincera de la seva voluntat en les eleccions complementàries que en les anteriors, però manté la seva opinió que els partits polítics catalans han de fer el possible per a esmenar amb llur

conducta les absurditats d'una llei en la confecció de la qual ella no tingué la més mínima part.

"Per tot això, la Comissió d'Acció Política de la Lliga Regionalista acorda:

"Primer: Abstenir-se de presentar candidat propi en aquestes eleccions.

"Segon: Pregar als electors barcelonins que, prescindint de tot record de passades lluites, i enlairant l'esperit a les idealitats superiors del bé de Barcelona i de Catalunya, donin llurs vots al candidat catalanista senyor Martí Esteve i Guau.

"Barcelona, 9 d'octubre de 1931" (*La Veu de Catalunya*, 9-X-31).

12

"La Junta Provincial del Cens, després d'extensa deliberació, en la qual ens consta que predominava el criteri de proclamar — com així procedia equitativament — diputat electe per minories el senyor Martí Esteve i Guau, acordà convocar nova elecció per al diumenge vinent, dia 11.

"El Partit Catalanista Republicà, que en les eleccions de 28 de juny, quan l'aplicació del quòrum era indiscutible legalment, va manifestar la seva disconformitat respecte a aquesta restricció, lamenta, amb molta més raó, la decisió de la Junta del Cens, no en tant que afecta el candidat del Partit, com per ésser inspirada en un criteri erroni, a judici d'aquest Consell, i, en el millor supòsit, exageradament legalista, tractant-se d'unes eleccions complementàries, així com per la nova molèstia que infligeix al cos electoral, en perjudici de la pràctica normal dels principis democràtics.

"Feta constar públicament pel propi candidat en l'acte de l'escrutini la seva disconformitat amb la resolució de la Junta, el Consell Directiu compartint el mateix criteri, es creu, tant com en el dret, en el deure de demanar al cos electoral de Barcelona que ratifiqui la seva decisió democràticament irrefusable de diumenge passat, i reitere la candidatura de

"Martí Esteve i Guau

per a la nova elecció pel lloc de minories, que se celebrarà diumenge vinent, dia 11 d'octubre.

"Ciudadans: Per les mateixes raons que el Partit Catalanista Republicà sollicitava el vostre vot en les eleccions del dia 4 i, a més, per respecte a la voluntat del cos electoral,

"Voteu, diumenge vinent

"Martí Esteve i Guau" (*La Publicitat*, 9-X-31).

13

"Las elecciones del último domingo, después de medio año de República y de tres meses de Parlamento, no podrán en manera alguna ser una repetición exacta de las de abril y junio. La revolución lo remueve todo: las doctrinas, los procedimientos, los partidos. La comparación de los resultados de junio con los de octubre, permite ver cómo va reaccionando la opinión popular.

"Lliga. En junio, Rahola, a la cabeza de otra candidatura — no puede ser tomado como la lista de Lliga, Abadal, que figuraba en base de comparación — obtenía 29.200 votos. Ahora, 30.157. La Lliga ha ganado 937 votos.

"Acció catalana. Bofill y Mates, el candidato de mayor número de votos, obtenía, en junio, 12.517 votos. Ahora, Esteve ha logrado 14.805. A. C. ha ganado, pues, 2.888 votos.

"Partido radical. Lerroux consiguió 29.832 votos. Giró, el domingo último, 12.490. Pierde, pues, 17.342 votos.

"Federales. Barriobero conquistaba en junio, 12.938. Ahora Sanjuán y Escrig, juntos, no llegan más que a 10.334, lo que supone una pérdida de 2.604 votos.

"B. O. C. Maurín lograba, en junio, 1.275 votos. El domingo último, 8.412, es decir un aumento de 7.137.

"El porcentaje de las diferencias es el siguiente; Aumento: Lliga el 3 por 100; Acció Catalana, 24 por 100; B. O. C., 568 por 100. Disminución: Radicales, 58 por 100; Federales, 20 por 100.

"El B. O. C. se encuentra, pues, colocado en el plano de ritmo ascendente vertiginoso. La crítica que ha hecho del Parlamento y de la actuación de los diferentes partidos, de derecha como de izquierda, le va conquistando la simpatía general de la clase trabajadora. En las elecciones del domingo, sin aparato electoral alguno, sin interventores, sin repartidores de candidaturas en muchos colegios, hemos logrado una votación magnífica. Con una organización electoral perfecta, nuestro candidato hubiera logrado el puesto de minoría. El B. O. C. acude nuevamente a las elecciones del próximo domingo. Es muy probable que la lucha quede entablada, como principales beligerantes, entre Acció Catalana y el B. O. C., entre el candidato de la clase burguesa y el de los trabajadores. Las elecciones del domingo tienen lugar en el momento en que en el Parlamento se discute la cuestión religiosa y la cuestión agraria. Votar por el candidato de la derecha, después del triunfo de la Lliga es apoyar las maniobras de los elementos que impiden el triunfo de las soluciones radicales.

"Votar por el B. O. C. significa votar por: La expulsión de los jesuitas; la disolución fulminante de las congregaciones religiosas; la incautación de todos los bienes de la Iglesia para dedicarlos a la cultura y a la beneficencia social; nacionalización de la tierra, entregándola en usufructo a los que la trabajan; expropiación de los bienes de los monárquicos.

"El B. O. C. presenta como candidato a Joaquín Maurín Juliá.

"El Bloque Obrero y Campesino celebrará un mitin a las diez de esta noche, en la sala de la Bohemia Modernista (Casanova, 3 y 5), hablando Jaime Maravittles, Víctor Colomer, Jorge Arquer, Daniel Montserrat, José García Miranda y el candidato del Bloque Joaquín Maurín." (*La Noche*, 10-X-31).